

Bjørn Eirik Skinnerlien

Arkivformidling i arkivdisiplinens brukerstudier

Masteroppgave 2019

Master i bibliotek- og informasjonsvitenskap

OsloMet – Storbyuniversitetet, Institutt for Arkiv- bibliotek- og informasjonsfag

1. Innledning

1. Bakgrunn

I Kultur- og kulturdepartementets stortingsmelding nr. 24 (2008-2009) Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv, blir det beskrevet en visjon for IKT-politikk på kulturfeltet. Her kommer det fram at målet er å gjøre samlingene i Norges arkiver, biblioteker og museer tilgjengelig for flest mulig ved en fremtidsrettet bruk av IKT løsninger. Dette innebærer at samlingene skal kunne være søkbare og tilgjengelige på tvers av hele abm-feltet, og at innholdet skal formidles på en brukerorientert måte (Kultur- og kirkedepartementet, 2009, s. 9).

Digital teknologi skal benyttes som et målrettet instrument for å kunne gjøre kulturarvmateriale tilgjengelig på en bedre og lettere måte for landets innbyggere, dette mener Kultur- og kirkedepartementet vil kunne gi ytterligere substans til målet om at alle innbyggere skal kunne ha lett tilgang til relevant og nødvendig informasjon i enhver sammenheng. Dette er fordi kulturarvmateriale kan bidra med å forstå mange ulike sider ved samfunnsutviklingen. En tilgang til kulturarvmateriale kan gi kontekstuell dybde til vår selvforståelse, gi kunnskap om og innsikt i forskjeller og likheter, makt og avmakt knyttet til ulike dimensjoner (Kultur- og kirkedepartementet, 2009, s. 9).

Kultur- og kirkedepartementet mener det er et gjennomgående trekk ved en store nasjonale digitaliseringsinitiativ at det tas utgangspunkt i kulturarvmateriale. Det kan være flere grunner til at kulturarvmateriale utgjør en viktig del av innholdet i den digitale allmenningen, en grunn er ifølge Kultur- og kirkedepartementet forklarer at dette handler om viktig historisk kildemateriale som

dokumenterer hvordan samfunnet har utviklet seg opp gjennom tidene, dette materialet er med andre ord kilder til nasjonal og kulturell identitet, derfor er det viktig i digitaliseringssammenheng (Kultur- og kirke departementet, 2009, s. 9-10).

Ifølge Kultur- og kirke departementet inneholder kildematerialperspektivet viktige kvalitative krav materialet som kulturinstitusjonene inneholder og forvalter. De mener også at kvalitet avhenger av at saksforhold som blir presentert i arkiv formidling er basert på kunnskapsbasert analyse og omtanke for en balansert fremstilling. Dette skyldes bl.a. en oppfatning av at samlinger og informasjon fra kulturarvinstitusjonene er kjent for å ha høy kvalitet, og at dette avspeiles i at brukerne har stor tillit til disse institusjonene. Et kjennetegn ved kulturarvinstitusjonene er ifølge Kultur- og kirke departementet at de har ansvaret for store samlinger som innebærer at informasjonsmengdene er omfattende, dette skaper store utfordringer når det gjelder å holde oversikt, forvalte og tilgjengeliggjøre for brukerne. De mener derfor at digitalisering kan representere en god måte å forvalte og tilgjengeliggjøre informasjonen som finnes i disse institusjonene. Visjonen er at etter hvert som materiale i kulturarvinstitusjonene blir gjort tilgjengelig på digitale plattformer, så økes samfunnets og enkeltpersoner mulighet til å få tilgang til relevant og materiale av kvalitet innenfor de opphavsrettslige og andre begrensninger som skulle gjelde for bruken av kildematerialet (Kultur- og kirke departementet, 2009, s. 10).

Historisk kildemateriale, høy faglig kvalitet, høy tillit og omfattende samlinger er ifølge Kultur- og kirke departementet aspekter som til sammen forklarer hvorfor dette er viktig for samfunnet å benytte seg av kulturarvmateriale som en del av den digitale kunnskapsallmenningen. Derfor mener de at riktig utførte digitaliseringsprosjekter med kulturarvmateriale kan skape bedre tilgang for flere til mer relevant informasjon som er knyttet til høy faglig kvalitet. Kultur- og kirke departementet

mener digitalisering av kulturarv bidrar til et mer rettferdig og demokratisk informasjons- og kunnskapssamfunn. Regjeringen så derfor på tilgang til kulturarvmateriale som et sentralt skritt mot en realisering av den digitale allmenningen (Kultur- og kirkedepartementet, 2009, s. 10).

Kultur- og kirkedepartementet mener det er et behov for å etablere eller samordne en rekke virkemidler, de mener det må iverksettes tiltak rettet mot fellesløsninger for de ulike institusjonenes arbeid for digital bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av sine samlinger. De mener et tiltak er fellessøk for arkiv, bibliotek og museer, dette skal gjøre at brukere på enkle måter skal kunne få tilgang til relevant materiale i et bredest mulig spekter av samlinger. Dette innebærer en stor forenkling av at brukere kan oppsøke digital representasjon av arkivmateriale på internett, uten å måtte oppsøke den konkrete institusjonen som bevarer originalmaterialet (Kultur- og kirkedepartementet, 2009, s. 12, 14).

Ifølge Kultur- og kirkedepartementet er det en rekke brukergrupper som har behov for bedre tilgang gjennom digitalisering, eksempler er ifølge dem allmennbrukeren, forskere, studenter, lokalhistorikere, frivillige organisasjoner, forsknings- og utdanningsinstitusjoner, offentlig forvaltning, etc. De sikter også til at digitaliseringen og tilgjengeliggjøring åpner opp for mange potensielle nye brukere. Derfor mener de at ulike brukerbehov må reflekteres i tilgjengeliggjøring og formidling av de digitale kildene, de presiserer at enorme mengder digitale kilder på nettet vil være verdiløst for mange brukere hvis de ikke tilrettelegges for bruk og blir formidlet (Kultur- og kirkedepartementet, 2009, s. 14).

På bakgrunn av denne stortingsmeldingens hovedperspektiver blir det foreslått følgende mål for

digitaliseringsstrategien: å ta vare på kulturarv for kommende generasjoner; å fremme demokrati og identitet ved å gi flest mulig tilgang til et bredt spekter av kilder til kunst, kultur og kunnskap; å fremme opplevelse, læring og kunnskap ved å legge til rette for aktiv formidling av informasjon som er tilpasset ulike målgrupper (Kultur- og kirke departementet, 2009, s. 15).

- Riksrevisjonens rapport

I Riksrevisjonens undersøkelse av digitalisering av kulturarven siktes det til at statistikk og rapportering fra de siste årene gir indikasjoner på at omfanget av digitalisert materiale på kulturområdet og framdrifta i digitaliseringsarbeidet ikke er i tråd med målene i stortingsmeldingen. Uten digitalisering kan befolkningen miste tilgang til sentrale informasjonskilder om fortiden (Riksrevisjonen, 2017, s. 31).

Riksrevisjonen mener den manglende digitaliseringen fører til at kulturarven ikke blir bredt tilgjengelig for Norges befolkning, slik visjonen var i digitaliseringsmeldingen. Rapporten viser at bare omtrent halvparten av materialet som er digitalisert i arkivsektoren er tilgjengelig over Internett, undersøkelsen viser at dette hovedsakelig kommer av at registreringene av det digitaliserte materialet ikke er fullstendige. Derfor kan ikke materiale som ikke er gjort tilgjengelig benyttes av publikum, og digitaliseringsarbeidet kommer ikke til nytte eller intensjonene i digitaliseringsmeldingen (Riksrevisjonen, 2017, s. 8-9).

Videre viser undersøkelsen til Riksrevisjonen at materiale som er tilgjengeliggjort i økende grad blir oppsøkt og brukt av publikum, likevel har alle kultursektorene til felles at de i svært liten grad driver formidling av det digitale materialet. Det vil ifølge dem si at materialet ikke er omarbeidet

eller tilpasset definerte brukergrupper, og at sektorene ikke vender seg aktivt mot målgruppene som tilbudet er tenkt å være rettet mot. Derfor mener Riksrevisjonen at dette tyder på at det fins et stort potensiale for å stimulere til bruk av den digitaliserte kulturarven som ikke er blitt utnyttet ennå (Riksrevisjonen, 2017, s. 9).

Når det gjelder Arkivverket så viser Riksrevisjonens undersøkelse at de mangler en overordnet strategi for digitaliseringsarbeidet og en helhetlig prioritering av materialet som skal digitaliseres. Riksrevisjonen mener Arkivverket at planene fram til 2016 har hatt lite spesifikke og målbare mål for digitaliseringen, i tillegg har de manglet en klar arbeids- og ansvarsfordeling, noe som har ført til at store deler av det digitaliserte arkivmaterialet ikke er blitt gjort tilgjengelig. Arkivverket har ifølge Riksrevisjonen gjort arbeidet med digitaliseringen systematisk nok (Riksrevisjonen, 2017, s. 10).

Undersøkelsen sikter også til at indekseringsarbeidet blir gjort av de som har kildeansvaret for arkivmaterialet, noe som ifølge Riksrevisjonen er fordi arbeidet krever høy arkivfaglig kompetanse. Riksrevisjonen sier at nesten halvparten av det digitaliserte materialet ikke er publisert fordi det ikke er indeksert, dette er på grunn av at Arkivverket ikke har store nok ressurser satt av til indeksering og publisering, derfor har det oppstått flaskehals når det gjelder indeksering, som også er årsaken til store publiseringsetterslep i Arkivverket (Riksrevisjonen, 2017, s. 54, 56).

1.2 Problemstilling

På bakgrunn av problemene ved digitalisering, tilgjengeliggjøring og formidling av kulturarvmateriale i arkivinstitusjonene har jeg følgende problemstilling: - *Hvordan er utviklingen i arkivdisiplinen knyttet til brukerstudier?*

Denne problemstillingen er valgt fordi jeg har på bakgrunn av problemene som er oppdaget i Riksrevisjonens undersøkelse knyttet til arkivinstusjonenes forhold til brukere og løsninger knyttet til arkivenes møte med brukere. Jeg håper at jeg gjennom problemstillingen kan lære mer om brukerstudier og hva disse har å si for arkivdisiplinen i forhold til gjeldende teoretisering innen feltet og i forhold til arkivinstusjonene i mer praktisk sammenheng.

3. Tidligere forskning

I dette kapitlet gjør jeg rede for tidligere forskning i arkivdisiplinen knyttet til tilgang. Dette er studier som omtaler og reflekterer over brukerstudier som er utført av arkivdisiplinen selv.

Gjennomgangen blir gjort for å få et bilde av arkivdisiplinens forhold til brukerstudier, hvordan verdien av dem vurderes og hvordan disiplinen reflekterer over nytteverdien av brukerstudier.

- Coats - Users of EAD Finding Aids: Who Are They and Are They Satisfied?

I denne studien har Coats presentert litteratur for brukerstudier knyttet til gjenfinningsmidler for arkiv (2004, s. 25). Som bakgrunn for studien peker Coats til Maher som foreslår at det å forklare arkiver gjennom en beskrivelse av bruk er langt mer effektivt enn å sikte til utfordringer ved bevaringsvurdering og å bevare dokumenter for en ubestemt fremtid. Coats mener Maher argumenter for at brukere trenger å bli spurt om hvordan de lokaliserer arkivdokumenter og om disse arkivdokumentene møter deres behov. Denne typen studier krever ifølge Coats at brukere blir spurt om hvor suksessfull deres forskning var etter at de har besøkt arkivdepotet. Coats sikter også til at Joyce foreslår at arkivarer må nå ut til potensielle brukere ved å rapportere om arkivholdningene og deres potensielle bruk (s. 26).

Selv om det har vært flere brukerstudier utført for spesifikke arkivsamlinger eller disipliner som samlet sett ga noe bevis på deres nytteverdi, så har andre bemerket at tradisjonelt så har mange arkivarer trodd av de hadde instinktiv sans for hva forskere har behov for. Coats peker på at Landis mener det er argumenterbart om arkivarer faktisk kjenner arkivenes brukere så godt eller ikke, og at uansett om utviklingen av nettsider som gjør informasjon om arkivene og deres holdninger tilgjengelig for ukjente publikum så er det et økende behov for å bli kjent med ukjente brukere (s. 26).

Coats omtaler en studie av Claire Gabriel på emnetilgang til historiske samlinger, der det konkluderes at arkivarer ikke trenger å videreføre forskning på brukerbehov for å raffinere beskrivelsespraksiser i like stor grad som å overholdelse av noen få fleksible og forutsigbare standarder som brukere kan bli kjent med. Coats mener denne studien reiser spørsmål som arkivarer i årevis har diskutert, om hvordan man skal bli enige om standarder for beskrivelse av deres unike samlinger (s. 26).

Begrepet «standard» impliserer ifølge Coats noe som er mer statisk enn det som foreslås av Gabriel, Coates sikter med dette til at Sahli proklamerte at målet til profesjonen bør være å standardisere gjenfinningsmidler. Coats peker også på at Szary argumenterer for at det å gi brukeren en felles basis for antagelser, vil gjøre det lettere å bevege seg fra et gjenfinningsmiddel til et annet uten påtvinge en reorientering mot en unik dokumenttype som kan kreve tolkning fra referansepersonell. Coats mener Szary forklarer det at referansepersonell ender opp med å tjene som portvakter for holdninger, fordi tilgangsmekanismen har vært idiosynkratisk og at detaljerte beskrivelser av samlinger har krevd en guide gjennom det Szary kaller en labyrint (s. 26).

Coats mener mange arkivarer og arkivarer som driver opplæring har advart om at måling av brukere av arkivdokumenter og innsamling av informasjon om disse brukerne er viktig i utarbeidelsen av enhver standard, mens andre har argumentert for at standardisering i seg selv er farlig. Coats viser til Duff og Harris som beskriver debatten om enkelte arkivkonsepter er fryste og statiske, eller dynamiske og i konstant endring, noe Coats mener reiser et annet problem. Coats spør seg på bakgrunn av studien om hvis arkivarer har vært i konflikt med måten de ser på arkivsystemet, hvordan det kan bli enighet rundt standarder. Coats sikter til at Duff og Harris på lignende måte forklarer at en arkivars verdenssyn vil avgjøre hvordan de beskriver arkivdokumenter og at arkivarer bør akseptere et historiefortellingsaspekt ved beskrivelse. Coats mener det da er avgjørende at brukere og brukeres behov blir tatt i betraktning i alle typer standardiseringsprosesser fordi bruk er formålet ved å bevare arkivdokumenter (s. 27).

En artikkel av Rosenbusch blir trukket fram av Coats, her snakkes det om viktigheten av å vektlegge brukerbehov. Det siktes til at Rosenbusch mener at før arkiver begynner å gjøre arkivholdningene mer tilgjengelig, så bør man finne ut hvem de potensielle brukerne av arkivressurser på internett er, hva de leter etter, og hvilke navigasjonsegenskaper og kontekstuell informasjon de trenger for å gi mening funnene de gjør. Coats sikter også til at Rosenbusch anbefaler at man tar brukeren i betraktning og spesielt finne ut mer om brukere av arkivressurser online, og at Rosenbusch sier at utviklingen av online arkivressurser har vært nesten utelukkende drevet rundt å forsyne og tror det er på tide å ta etterspørselssiden i betraktning (s. 27).

Duff og Hayworth sine studier trekkes fram, her skriver de begge om arkivbeskrivelse, der argumenterer de for at arkivar mangler kunnskap om brukere og at de har feilet ved å teste

effektiviteten til deres nåværende beskrivelsesverktøy. Coats sier de forklarer at det å gi tilgang til arkivmateriale, gjøre det mulig for brukere å forstå dem (s. 27).

Duff og Stoyanova sin studie omtales, her undersøkte de hvordan brukere reagerer på visninger av arkiv-informasjonssystemer. Coats mener deres funn antyder at konsistens i terminologi i tillegg til oppsett kan støtte brukere i søking og navigering gjennom visninger av arkivet. Coats sier de oppfordrer arkivarer til å gjennomføre flere brukerstudier slik at visninger av arkiver blir bedre. Coats mener en studie av katalogiseringspraksiser blant arkivarer gjort av Michelson er viktig siden denne oppdaget en massiv inkonsistens i beskrivelsespraksiser. Coats sikter til at konklusjonen fra studien sier at mangelen på konsistens i arkivpraksis vanskeliggjør muligheten for tilgang til informasjon (s. 27-28).

Coats sikter til at brukere har hatt problemer med forskning og arkiv når det gjelder emnetilgang, og at mange arkivarer har skrevet om dette temaet. Coats sikter med dette til Pugh og Lytle som påstår at arkivarer har hatt muligheten til å tilby bedre emnetilgang, men at de ofte velger å ikke gjøre dette. Dette skyldes noen ganger at arkivarer antok at de fleste av deres brukere var forskere som bare trengte forfatter eller navnetilgang til arkivmateriale, mens andre trodde brukere ønsket å gjenfinne alt av interesse og ville lide seg gjennom mengder av irrelevant materiale for oppnå målet. Hvis noen av delene var tilfelle så ville svært generell emnetilgang til samlinger sannsynligvis ifølge dem være tilstrekkelig. Coats trekker på bakgrunn av Pugh og Lytle fram Dooley som mener at mange historikere har skiftet deres interesse fra eliter til masser, og at dette i forhold til emnetilgang betyr at en endring fra folk med kjente navn og titler, til de av oss med mer anonyme navn og uten viktige titler. Coats mener det i tillegg er mange forskjellige typer brukere som ikke er forskere som også trenger å bli tatt i betraktning (s. 29).

Coats mener det tross for all kontroversen rundt emnetilgang og problemene med inkonsistens i beskrivelse, så har arkivarer forsøkt å øke potensialet for tilgang til deres arkivmateriale ved å legge ut informasjon om deres holdninger på internett. Dette inkluderer i tillegg til gjenfinningsmidler tilgang til digitaliserte samlinger slik at de blir tilgjengelig for alle typer brukere. Coats sikter med dette til problemet knyttet til om disse ressursene kan bli funnet av standard søkemotorer og andre løsninger som er kjent for folk flest. Coats trekker da fram studien til Tibbo og Meho som undersøker bruken av seks populære søkemotorer for å gjenfinne elektroniske gjenfinningsmidler på nettet. Selv om resultatene viste at søkemotorer gjør en god jobb, så innrømte de samtidig at spørringene i studien var optimalisert for å oppnå best mulige søkeresultater, siden de hadde gjenfinningsmiddelet foran seg og kunne dermed søke for eksakte titler og spesifikke fraser. Coats mener denne studien demonstrerer et klart behov for større og bredere brukerstudier for kunne måle brukervennlighet nøyaktig (s. 30).

Coats trekker fram Tatem som advarer mot å ignorere brukere siden dette vil kunne forårsake problemer med utvikling av beskrivelsesstandarden EAD og dens promotering og aksept av arkivarer. Coats sier Tatem mente at utviklingen knyttet til EAD hadde et fravær av fokus på effektivitet og brukbarhet sett fra brukeres standpunkt. Coats peker med dette på at Kiesling advarte i tilknytning til første utgave av EAD at beskrivelsesstandarden måtte gå gjennom en intern gjennomgangsprosess for å bli akseptert av arkivdisiplinen, Coats presiserer at dette ikke henvender seg til brukeren, men tar heller hensyn til arkivdisiplinen. Eidson hevder ifølge Coats at det var et høyt rop etter brukerstudier tidlig i brukerstudier, og at bare noen få har blitt publisert. Coats sikter til at det har vært gjennomført en del brukerstudier knyttet til spesifikke området, men veldig få brukerstudier knyttet til EAD standarden i løpet av de første seks årene av dens eksistens (s. 31).

Coats omtaler brukerstudien til Yakel rettet mot brukere av EAD, her ble det gjort funn på at folk rotet seg bort i hierarkiet til gjenfinningsmiddelet og hadde problemer med å navigere og at arkivterminologi, inkludert søkeoperatører var forvirrende for folk. Coats sier at det i disse tider med internett ikke burde være overraskende at brukere ikke vil ha presentert en liste over bokser og mapper som er overveldende (s. 31).

- Harris - Archives users in the Digital Era: A review of Current Research Trends

Harris trekker fram Conway som den første til å argumentere for viktigheten av forskning på brukere av arkiv. Brukerstudier var på denne tiden et ukjent territorie for arkivarer og Conway presenterte en modell for evaluering av brukere, deres informasjonsbehov og deres bruk av ressurser i arkiv. Ifølge Harris oppfordret Conway arkivarer til å ta en mer aktiv rolle som innsamlere og behandlere av informasjon, heller enn å forbli i deres tradisjonelle, passive bevaringsrolle (Harris, 2005).

Harris sikter til Craig som mener internett har introdusert en rekke nye utfordringer, men også tilbyr en mulighet for å frigjøre arkivets kraft til et større antall brukere. Med arkivtjenester online må arkivarer forstå hvordan internett har ført til at brukere har nye forventninger til umiddelbar, effektiv og praktisk tilgang (Harris, 2005).

Harris trekker fram Yakel & Torres som bidrag til diskusjonen om effektive brukerstudier med sin «archival intelligence» modell. Dette konseptet er et mål på en forskers kunnskap om arkivprinsipper, praksiser og institusjoner. Harris sier Yakel & Torres ønsket å finne ut om det er fremtredende karakteristikk som skiller nybegynnere og erfarne brukere av arkiv. Gjennom

intervjuer ble brukere forståelse for de tre komponentene, en sammenligning av brukernes svar ble det mulig å skille mellom nybegynnere og ekspertbrukere. Harris mener Yakel & Torres sine kriterier og konseptet «archival intelligence» er på lignende måte som Conway sin modell, en teori for bruk for arkivarer som planlegger egne brukerstudier (Harris, 2005).

Harris peker på en studie av hvordan historikere søker etter primære materialer, Harris trekker fram en av forskerne, Tibbo, som illustrerer historikerens avhengighet av printbaserte ressurser og deres bruk av elektroniske verktøy. Harris sier Tibbo sin analyse gjør et skille mellom undergrupper av studiepopulasjonen, noe som avslører at forskere på lavere rangerte institusjoner har mindre sannsynlighet for å bruke elektroniske gjenfinningsmidler enn forskere på høyere rangerte institusjoner, og at historikere på visse områder bruker flere typer søkemetoder enn de som jobber i andre områder. Harris mener dette historikerrettede prosjektet vil ha mye å bidra med for arkivarers forståelse av påvirkningen til teknologi på vaner for informasjonssøking hos en av deres primære brukergrupper. Harris sier økningen i den teknologiske utviklingen og oppveksten av en ny generasjon historikere som er erfarne med internett, vil vaner for informasjonssøking fortsette å endre seg ettersom årene går, derfor kreves det ifølge Harris pågående studier (Harris, 2005).

Harris viser til en studie av Duff og Stoyanova som undersøkte elektroniske arkivvisninger basert på såkalte «Rules of archival Description», sett fra brukernes perspektiv. Harris mener deres funn antyder en type metoder som kan bli nyttig i evaluering av online gjenfinningsmidler. Harris mener resultatene til studien indikerer viktigheten av fleksibilitet i design av beskrivende visninger for brukere. Harris sier også at detaljer som er nyttige og meningsfulle for en arkivar kan skape hindre for tilgang for brukere av arkiv (Harris, 2005).

Noen forskere er ifølge Harris fokusert på online omgivelser for å gjennomføre studier, et eksempel

ifølge Harris er POLARIS prosjektet, som Altman og Nemmers diskuterer. For å definere parametere til en representativ populasjon, undersøkte de fakultetet for samfunnsvitenskap ved et universitet, angående deres meninger om et online gjenfinningsmiddel. Harris mener prosjektet er et godt eksempel på nyttige metoder for evaluering av online systemer, mer generelt mener vedkommende at det også uttrykker verdien av å vurdere brukere og deres erfaring med å samhandle med tilgangsverktøyet (Harris, 2005).

Harris trekker fram Roth sin studie som kun fokuserer på EAD og sikter mot å motvirke kritikken om at arkivdepoter som benytter EAD-baserte gjenfinningsmidler ignorerer brukernes synspunkter. Harris mener at fordi EAD er en ny teknologi, så er dens mottakelse i arkivdisiplinen blandet. Harris mener og at hvis kvaliteten til brukeres tilgang og bruk kan analyseres, så vil det hjelpe arkivarer med å vurdere verdien til slike nye standarder (Harris, 2005).

Harris viser til Hill sin diskusjon angående det å tilpasse online gjenfinningsmidler til en brukermiljø som mangler arkivarers mediering. Det å sette hver samling innenfor en kontekst kan bli et nødvendig element for å gi fjerntilgang, en mulig nødvendighet som ifølge Harris kan bli bekreftet gjennom videre forskning. Harris trekker fram Hill sin uttalelse om at online gjenfinningsmidler trenger å bli mer komplette og av bedre kvalitet, og sikter da til emneindeksering. Harris viser også til at Hill mener tolkning som kreves for å skaffe kontekst kan være vanskelig fordi arkivarer tradisjonelt beskriver holdninger fra et nøytralt perspektiv, men hvis et brukerrettet fokus er ønskelig, så er tolkning avgjørende (Harris, 2005).

Harris mener en utfordring er at litteraturen på online brukerstudier belyser utfordringen ved uavhengigheten til forskeren. Harris sier at forskning har vist at arkivbrukere foretrekker uformelle

kilder til informasjon, Harris trekker fram Duff og Johnson som eksempel på forskning som viser at arkivarer lar seg lede fra sekundærkilder og deres egen ekspertise, til formelle kilder som gjenfinningsmidler (Harris, 2005).

«The Polaris project» studien til Altman og Nemmers indikerer ifølge Harris at forskere setter pris på at online gjenfinningsmidler sparer dem tid fordi de kan gjøre seg kjent med en samling før de besøker arkivdepotet, eller fordi de kan avgjøre om det er verdt å besøke det fysiske arkivlokalet eller ikke. Harris mener også at Yakel & Torres på lignende måte bemerket at selvforsyning er viktig for flertallet av forskerne i studien, forskere kunne fortsette uten assistanse fra en arkivar selv om det tok lenger tid (Harris, 2005).

Harris mener arkivarer må drive opplæring sine brukere hvis de skal bli informert og interessert nok til å delta i formelle studier, dette er fordi ifølge Harris at hvis brukere setter pris på og forstår arkivpraksis så vil de være mer interessert i å gi tilbakemeldinger. Det vil ifølge Harris fortsette å være behov for forskning på brukeres informasjonsbehov og problemene de møter på når de samhandler med arkivinstitusjoner (Harris, 2005).

Harris trekker fram det Duff og Johnson sier om at veksten av brukerstudier for arkiv gir bevis for at arkivdokumentet (record) ikke lenger holder en uimotsagt sted i hjertet av arkivteori. Harris mener selv at arkivarer erkjenner at deres oppdrag involverer andre ting enn bare innhenting, beskrivelse, og bevaring av arkivmateriale, som forsyning av effektiv tilgang til materiale for medlemmer av samfunnet. Viktigheten av å være brukersentrert i arkivet tjenester og verktøy vil ifølge Harris motivere arkivarer til å engasjere seg i anvendt forskning for bedre å forstå brukergruppene de tjener, et mål som vedkommende mener har store utfordringer, muligheter og

betydning i den digitale tidsalderen (Harris, 2005).

- Rhee - Reflections on archival user studies

Rhee sin studie er ifølge dem selv den første til å fokusere på hvordan utviklinger i forskningstrender, teknologi, og andre faktorer har endret brukerstudier i arkiv. Rhee ville undersøke hvordan de har endret seg og hvordan de har blitt gjennomført. Studien går gjennom litteratur på brukerstudier for å spore deres fortid, og for å avdekke problemer og utfordringer som arkivdisiplinen møter i gjennomføringen av brukerstudier (Rhee, 2015, s. 29-30).

Studiens analyse av utviklingen av brukerstudier i arkiv kan ifølge Rhee hjelpe til med å vurdere om tidligere brukerstudier har blitt riktig gjennomført. Rhee mener studien avslører problemer og begrensninger ved eksisterende brukerstudier og foreslår måter å forbedre fremtidige og bedre benytte resultatene deres i ulike arkivfunksjoner og praksiser. Rhee sikter til at det er viktig at arkivarer kan mer effektivt tjene deres institusjoners brukere ved å vite mer om dem, Rhee mener denne studien kan øke og klargjøre arkivdisiplinens kunnskap om brukerstudier som gir denne informasjonen (Rhee, 2015, s. 30).

Ifølge Rhee virker det som om arkivinstitusjoner og biblioteker har forskjellige holdninger angående brukerstudier. Arkivinstitusjoner har gjennomført langt færre studier enn bibliotek, og arkivdisiplinen er mer skeptisk til brukerstudier enn hos bibliotek. Rhee mener arkivdisiplinen har mye å hente fra brukerstudier, men den må først forstå hvorfor arkivinstitusjoner ofte ignorerer eller hvorfor de ikke benytter dette potensielt kraftige verktøyet og hva som kan gjøres med det. Rhee mener det virker som om arkivdisiplinen retter mindre oppmerksomhet mot å gjennomføre

brukerstudier enn bibliotek av to grunner: den tradisjonelle prioritetten av bevaring, og manglende ressurser hos institusjonene (Rhee, 2015, s. 37).

Rhee mener internett gjør at brukere kan få mer passende tilgang til digitale arkiver og arkivinstitusjoners nettsider, og at arkivdisiplinen derfor må gi mer oppmerksomhet til tilgang og bruk. Dette krever ifølge Rhee at arkivinstitusjoner bedre forstår sine brukere gjennom brukerstudier. I tillegg bør brukere lære seg nye tilgangsværktøy, og arkivarer bør lære mer om disse tilgangsværktøyene og i tillegg lære mer om nye typer brukere og brukeres behov (Rhee, 2015, s. 37).

Ifølge Rhee bør arkivdisiplinen vie mer oppmerksomhet til webbaserte arkivtjenester, tilgjengelighet over nettet, og deres effekt på brukeres kontinuerlig endrede informasjonsbehov, informasjonssøking, bruk av informasjon, og tilfredsstillelse knyttet til informasjon. Rhee sier denne studien fant bare et fåtall brukerstudier knyttet til teknologisk utvikling og dens effekt på brukere av arkiv (Rhee, 2015, s. 37).

Nye teknologier som brukes til tilgangsværktøy har blitt mer avanserte og brukervennlige, noe som gjør at brukere lettere kan benytte seg av arkiver. Rhee mener bruken av f.eks. digitale samlinger er enda viktigere for arkiver enn for biblioteker fordi det er vanskeligere å finne arkivmateriale, digitaliserte samlinger kan minke behovet for å gjøre besøk til fysiske arkiver. Hvis arkiver ignorerer publikumets økende forventninger til bruke arkivene online, så mener Rhee at de vil miste brukere. For å imøtekomme brukeres endrede forventninger, har arkivinstitusjoner ifølge Rhee utført brukerstudier for å forstå brukeres behov og nivåer av tilfredsstillelse. Men Rhee mener disse brukerstudiene og måten arkivinstitusjoner benytter seg av dem kan være enda mer gunstig, og

sikter til at forskere bør være oppmerksomme på og benytte nye verktøy som kan studere brukere og bruk på bedre måter (Rhee, 2015, s. 37).

Rhee mener arkivdisiplinen trenger å benytte seg av resultater fra brukerstudier mer aktivt, og sier at denne studien indikerer to grunnleggende forhold som kan legge til rette for arkivinstitusjoners bruk av brukerstudier i praksis: muligheter for å gjennomføre brukerstudier og tilgjengeligheten til resultater fra brukerstudier. I tillegg mener Rhee at arkivdisiplinen kan få råd fra bibliotekområdet som har benyttet resultater fra brukerstudier i praksis (Rhee, 2015, s. 37)

- Refleksjoner rundt den tidligere forskningen

Coats setter opp en opposisjon mellom de som mener arkivarer som driver opplæring har advart om at måling brukere er viktig i utarbeidelse av standarder, og de som argumenterer for at standardisering er farlig. Coats spør seg om det er mulig at motstridende syn på arkivsystem kan skape enighet rundt standarder. Coats sikter til arkivarers verdenssyn under beskrivelse, og at arkivarer bør akseptere et historiefortelleraspekt ved beskrivelse, da nevnes det at det er avgjørende at brukere og deres behov tas i betraktning i standardisering. Her er det vanskelig å forstå hva som er meningen med studien, Coats er usikker på om motstridende syn kan skape enighet om standarder samtidig som det siktes til at arkivarer bør akseptere historiefortelleraspektet ved beskrivelse. Det er snakk om en vei mot standardisering, men likevel skal arkivarens historiefortelling og brukeres behov tas i betraktning i standardiseringsarbeid?

Det siktes til forskning som sier at man bør finne ut mer om brukere og deres behov før man gjør arkivene tilgjengelig slik at de blir meningsfulle for brukere, Coats sikter også til at det å gi tilgang

gjør det mulig å forstå dem. Her er det uklart hva Coats faktisk mener, er det arkivbeskrivelse som gir arkivdokumentene mening eller er det selve innholdet i arkivdokumentet som gir mening?

Coats snakker om en studie av katalogiseringspraksiser som viser massiv inkonsistens i praksiser, samtidig snakker vedkommende om konklusjonen at inkonsistensen vanskeliggjør muligheten for tilgang. Her er det vanskelig å forstå hva meningen er, er det positivt at arkivdisiplinen jobber mot standardisering eller er det positivt at det er inkonsistens i arkivbeskrivelser med tanke på historiefortelleraspektet og behov til brukere i arkivbeskrivelse?

Coats peker også på at en beskrivelsesstandard måtte aksepteres av arkivdisiplinen for å bli akseptert innenfor disiplinen. Coats sikter til brukerstudier som viser at brukere roter seg bort i hierarkiet og at navigasjon og arkivterminologi er forvirrende. Her siktes det igjen til standardisering av arkivbeskrivelse, samtidig som at det viser seg at brukere roter seg bort i arkivdisiplinens beskrivelser.

Harris snakker først om at arkivarer må forstå hvordan internett har ført til at brukere har nye forventninger til umiddelbar, effektiv og praktisk tilgang. Samtidig trekker vedkommende fram Yakei & Torres sin «archival intelligence» modell, som er et mål på forskerens kunnskap om arkivkunnskap, en karakteristikk på ekspertbrukere. Harris mener denne modellen er en teori for bruk som arkivarer kan dra nytte av i planlegging av brukerstudier. Her er det vanskelig å vite hva Harris snakker om, på den ene siden erkjenner vedkommende at brukere har nye forventninger til umiddelbar, effektiv og praktisk tilgang, på den andre siden mener han «archival intelligence» modellen med tung arkivteori er nyttig i brukerstudier. Harris sier senere at detaljer som er nyttige og meningsfulle for en arkivar kan skape hindre for tilgang for brukere av arkiv.

Det er interessant at Harris først trekker fram «archival intelligence» modellen og dens arkivdisiplinære teorigrunnlag for senere å sikte til at hvis kvaliteten til brukeres tilgang og bruk kan analyseres så vil dette hjelpe arkivarer med å vurdere verdien til nye standarder, Harris sikter også til at online gjenfinningsmidler trenger å bli mer komplette og av bedre kvalitet, og sikter til emneindeksering. Dette viser at det er uklart hva Harris sikter til i studien, og det virker som om det vedkommende skriver er motstridende og uten et klart mål.

Det er vanskelig å forstå Harris når vedkommende sikter til at en studie viser at brukere setter på pris på at online gjenfinningsmidler sparer dem tid, samtidig som vedkommende igjen trekker inn Yakel & Torres som sier at selvforsyning er viktig, siden de gjorde funn på at brukere kunne fortsette på egenhånd selv om det tok lang tid. Det er vanskelig å se om Harris mener brukeres behov for selvforsyning og tidsbesparelse er viktig når vedkommende trekker inn «archival intelligence» modellen som har opplæring i arkivteori som krav for at brukere skal bruke arkiv. Det er også interessant at Harris mener arkivarer på drive opplæring av brukere for at skal bli informert og interessert nok i til å delta i formelle studier og gi tilbakemeldinger.

Harris peker på at veksten av brukerstudier gir bevis for at arkivdokumentet ikke lenger holder en uimotsagt sted i hjertet av arkivteori, dette samtidig som vedkommende mener Yakel & Torres sin «archival intelligence» modell og dens tilknytning til arkivteori er viktig for planlegging av arkivarers brukerstudier, og at den er viktig for selvforsyning for tilgang gjennom internett. Harris presiserer til slutt viktigheten av brukersentrering i arkiver for å forstå brukerne de tjener, noe som er vanskelig å forstå kan bli tilstrekkelig når vedkommende samtidig snakker om «archival intelligence» modellen som har et tungt fokus på arkivdisiplinen.

Rhee mener studien kan hjelpe til med å vurdere om tidligere brukerstudier har blitt riktig gjennomført fordi den avslører problemer og begrensninger ved eksisterende brukerstudier og foreslår måter å forbedre fremtidige studier og bedre kunne benytte resultatene i praksis. Rhee mener studien kan øke og klargjøre arkivdisiplinens kunnskap om brukerstudier som gjøre tjenestene mer effektive overfor institusjoners brukere. Rhee mener man bør forstå hvorfor arkivinstitutioner ikke benytter brukerstudier. Brukerstudier og måten institusjoner benytter seg av dem kan ifølge Rhee gjøre på bedre måter. Rhee mener at studien indikerer to grunnleggende forhold som kan legge til rette for bruk, nemlig muligheter for å gjennomføre brukerstudier og tilgjengeligheten til resultater fra dem. Rhee sikter imidlertid i liten grad til konkrete problemer og løsninger.

I den tidligere forskningen er det en likhet mellom studiene i at det er uklart hva de faktisk vil oppnå og hva de faktisk undersøker. Det er tydelig at forskningen ikke har et felles begrep eller et konsept de forholder seg til, og har som utgangspunkt for undersøkelsen. Med tanke på visjonen som kommer fram i Stortingsmelding nr. 24, om et mer brukerorientert tilgang til og bruk av kulturarven, så er det vanskelig å se hvordan denne forskningen skal hjelpe arkivdisiplinen og arkivinstitutionene med å få til dette. Det er utydelig hva forskningen mener om arkivdisiplinens forhold til ulike nye brukergrupper og en tilpasning til deres bruk måter å finne informasjon på. Riksrevisjonens undersøkelse viser at registrering av det digitaliserte materialet er ufullstendig, at materialet ikke er omarbeidet eller tilpasset definerte brukergrupper, bl.a. gjennom indeksering.

Det at denne forskningen ikke er klare på om det er standardisering eller om det skal være et fokus på om arkivarene er historiefortellere og at brukeres behov skal være styrende for utviklingen løser

ikke problemene med at digitalisert arkivmateriale ikke er omarbeidet eller tilpasset definerte brukergrupper. Problemer for dette ligger også i at det er uklart om arkivbeskrivelse gir mening til arkivmaterialet, og uklarheter rundt om inkonsistens i katalogisering hindrer tilgang. Problemer løses heller ikke når forskningen både vil finne ut om beskrivelsesstandarder skal godkjennes og om brukere roter seg bort disse beskrivelsene. Ingen løsning blir det når forskningen fokuserer både på arkivarenes historiefortelleraspekt og at arkivteoretisk kunnskap skal være utgangspunkt for utviklingen. Da hjelper det lite om forskning forsøker å klargjøre arkivdisiplinens kunnskap om brukerstudier uten å ha et klart og forenende teoretisk grunnlag eller begrep å forholde seg til knyttet til arkivenes brukere og deres bruk av dem.

4. Teori

I dette kapitlet går jeg gjennom sentral teori som gir et bilde av den nåværende tenkningen om arkiver, arkivvitenskap og arkivets forhold til brukere. Dette er for å gi et solid teoretisk fundament som blir brukt for å begrunne valg av hovedbegrepet for studien og for å få til en analyse av funnene og en refleksjon rundt dem.

4.1 Arkiver og arkivvitenskap

Gjennom tidene har arkivarer vært engasjert i karakteriseringen av arkivenes natur, deres ideer og antagelser har farget måten de har utført sitt arbeid og utført diskurser angående profesjonen. Det å karakterisere en tings natur er ifølge Ketelaar en komplisert oppgave, både når det gjelder det kulturelle og det filosofiske. Ketelaar mener at man først må ha en forståelse for hvordan arkivkonsepter er konstruert fra kultur til kultur, før man kan komme fram til universelt veiledende

eller kontrollerende prinsipper (Ketelaar gjengitt etter Eastwood, 2017, s. 3).

Det er ifølge Eastwood ikke klart at arkivarer alltid snakker om de samme tingene når det er snakk om arkivenes natur. Noen ganger brukes ord som refererer til helheten av arkivdokumenter eller records hos en organisasjon, byrå, kontor, individ, eller familie, mens andre ganger karakteriseres arkiv som summen av beholdningene til et arkivinstitusjon eller arkivdepot, eller til og med alle beholdningene til alle arkivdepoter i en eller annen sfære og dermed forsøke å belyse de kollektive kvalitetene ved alt arkivmateriale (Eastwood, 2017, s. 4).

Arkivarer har tradisjonelt jobbet med skrevde tekstuelle dokumenter produsert av administrative enheter. Helheten av dokumenter som har overlevd ble videreført til arkiver der arkivarer ble presentert med dokumenter fra disse enhetene som ble begynte å beskrive. Den vanligste metaforen som ble brukt for å beskrive arkiver fant man fra den naturlige verden. Den kjente «Dutch manual» for arrangering og beskrivelse av arkivet står det at “an archival collection is an organic whole, a living organism, which grows, takes shape, and undergoes changes in accordance with fixed rules.”, og at det det er snakk om er “an organism which has lived, for the archivist generally receives the archival collection into his custody when it is dead, or at any rate only the parts of it which must be considered as closed.” (Muller, Feith, and Fruin gjengitt i Eastwood, 2017, s. 5-6). Dette innebærer at arkivarer ble konfrontert med forekomster av arkiver der dokumenter ikke lenger ble lagt til, trekket ut av eller ordnet på nytt, arkivene hadde en fastsatt tilstand der strukturen og ordenen var i arkivarens oppgave å utforske og bevare (Eastwood, 2017, s. 6). Denne organiske metaforen, denne var ment å vektlegge det at arkiv blir til som et resultat av aktivitetene til den produserende enhet, og at arkivskaperens funksjon alltid reflekteres (Muller et al. gjengitt etter Eastwood, 2017, s. 6).

De fleste tradisjonelle definisjoner av arkiver understreker at arkivdokumenter blir til naturlig, som

en del av aktivitetene til enheten som produserte dem og i henhold til dens behov. Eastwood sier det er en selvfølge at arkiver ikke er en del av den naturlige verden men at de heller er sosialt skapt.

Vedkommende mener at det å si at de blir skapt naturlig som et resultat av arkivskaperens aktiviteter, har ført til at arkivarer forsøkte å beskrive de naturlige karakteristikene som de trodde alle arkiver delte, at de er et resultat av menneskers aktiviteter som ble gjennomført for å oppfylle oppgaver, og at det derfor er snakk om åpenbare avgrensninger og målinger av disse handlingene, sakene, oppgavene, hendelsene eller erfaringene som de er en del av. Det er denne bruken av arkivdokumenter for å snakke om tidligere handlinger, saker, oppgaver og hendelser som motiverte oppveksten av moderne institusjoner for bevaring av arkiver. Dette er hva man i det nittende århundre fikk status som de viktigste kildene for historisk forskning (Eastwood, 2017, s. 6).

Forfattere som skrev om arkiver kontrasterte ifølge Eastwood mellom naturligheter i arkiver med kunstigheten til samlinger av arkivdokumenter eller kopier av dem samlet sammen fra ulike kilder som et resultat av en samlers interesse ifølge et bestemt tema eller for et åpent historisk formål (Eastwood, 2017, s. 6).

Eastwood mener denne kontrasten mellom den såkalte naturligheten til arkiver og kunstigheten til samlinger ikke trenger å bety at samlinger ikke er verdig nok for bevaring eller at de i noen grad ikke kan si noe om aktiviteten til skaperen, slik den kjente «Dutch manual» vil ha det til.

Forskjellen er heller at de to er dannet på forskjellig måte, og at karakteren og utfallet av dere dannelse må identifiseres og respekteres. Samlinger er ofte sammensatt av dokumenter som var skapt individuelt i løpet av aktiviteten til en eller annen skaper, slike samlinger har ikke de samme kvalitetene som arkiver, og arkivarer vil dermed ikke behandle disse etter forskriftene som er utviklet for såkalte naturlig genererte arkiver (Eastwood, 2017, s. 7).

Duchein mener arkivdokumentet i motsetning til gjenstander i samlinger eller filer for dokumentasjon som består av heterogene deler av forskjellig opprinnelse, har en grunn til å være bare i den grad at det tilhører en helhet (gjengitt i Eastwood). Såkalte kunstige samlinger har deres egen sammenheng diktert av formålene for omstendighetene der de ble dannet, som bestemmer rollen de har (Eastwood, 2017, s. 7).

Det er ingen tvil om at tradisjonell europeisk tenkning privilegerte arkiver som er skapt av organisasjoner. Et skille var vanligvis gjort mellom offentlige arkiver, de som er skapt av agenter på vegne av en suveren autoritet, og private arkiver som er skapt av organisasjoner som ikke er offentlige. «Dutch manual» sier at private sivile organer danner arkivsamlinger, private sivile organer refereres ifølge Eastwood her til det som kalles bedriftsorganer slik som bedrifter, ideelle organisasjoner, og private samfunn, klubber osv. som flourerer i den moderne verden (Eastwood, 2017, s. 7).

Det er ifølge Eastwood uklart hvor personlige arkiver passer inn i det tradisjonelle synet på arkiver. Personlige arkiver ble før ofte sendt til biblioteker, og mange arbeider slik som «Dutch manual» sikter til arkiver som er generert i en organisatorisk kontekst. «Dutch manual» sier bl.a. at regler for ordinære arkivsamlinger ikke kan benyttes for familie arkiver fordi de “very often they have been gathered together in the strangest manner and lack the organic bond of an archival collection.”. Manualen sier også at private manuskripter ikke er arkiver, selv om manualen også sier at privatpersoner kan ha arkiver (Muller gjengitt i Eastwood). Om organisatoriske arkiver og personlige arkiver deler den samme naturen eller avviker fra hverandre og krever forskjellige behandling, har vært en diskusjon innenfor arkivkretser (Eastwood, 2017, s. 7-8).

En annen karakteristikk ved arkiver er ifølge Eastwood foreslått i uttrykkene “an organic whole” og “the organic bond”. Disse handler om ideen om at helheten av dokumenter er bundet sammen av en prosess som er styrt av faste regler som fastsetter at arkiver er karakterisert av forholdene til deres bestanddeler med deres produsent og blant dem selv. Dokumenter fra såkalte organiske arkiver ble sagt å ha en struktur, en artikulering og et naturlig forhold mellom deler som er essensielt for deres betydning, arkivkvalitet overlever bare uberørt så lenge deres naturlige form og forhold er vedlikeholdt (Jenkinson gjengitt etter Eastwood, 2017, s. 8).

I forhold til dette synet på arkiv så vil man for å forstå meningen ved et individuelt dokument måtte være avhengig av andre ting som dets kontekst, kunnskap om dets forhold til enheten som produserte det, formålene enheten forfølger, formålet dokumenter tjener, og dets plass i ordningen som enheten har utpekt for sine dokumenter. Analysen som arkivarer utfører i deres arbeid med ordning og beskrivelse ble i det nittende århundre vendt mot å studere enheten som produserte arkivene, grunnen for det eksistens, struktur, funksjon, prosedyrer, aktiviteter, og praksiser. I dette tradisjonelle synet var det sjeldent at arkivarer ville velge bare noen av dokumentene fra en slik «organic whole» slik det var presentert for dem (Eastwood, 2017, s. 8).

«The dutch manual» snakker om arkiver som bestående av helheten av dokumentene som om de var ment å forbli i arkivskaperens varetekt. Jobben til arkivarene var å videreføre helheten fremover i tid. Det å eliminere dokumenter fra arkivet reduserte dets kapasitet til å ta hensyn til fasetter fra tidligere aktiviteter og hendelser, ikke bare ved å eliminere dokumentene og deres innhold, men også å begrense muligheten for å kunne forstå betydningen av det som gjenstår. Dette synet på arkiv tilsier at et mål med ordning av arkiver er å oppdage de ulike forholdene som finnes i arkiver, noe som fastslår dets struktur i identifiserbare grupperinger eller aggregeringer av dokumenter, mens

arkivbeskrivelse tar sikter på å belyse disse relasjonene og aggregeringene. Unikheten til arkivdokumenter er en kvalitet nært knyttet til sammenhengens kvalitet. Tanker ved dette er at hvert enkelt dokument har sin plass i helheten som er diktert av sine relasjoner (Eastwood, 2017, s. 8).

Kvaliteten ved naturlighet, sammenheng og unikhet utgjør til sammen kjernen i det tradisjonelle organiske konseptet ved arkiver. Det var disse egenskapene som ble svekket når arkivdokumenter ble klassifisert og reorganisert på grunnlag av deres relevans med det formål om tilrettelegging, som feilaktig antatt, for deres bruk som historiske kilder (Eastwood, 2017, s. 9).

Eastwood viser til Jenkinson som diskuterer to andre kvaliteter som blir knyttet til det tradisjonelle synet på arkiv, nemlig autentisitet og upartiskhet. Konseptet autentisitet ble ofte nevnt i europeiske skrifter, men dets mening ble sjeldent uttrykt i detalj i tekster som handlet om arkiver. Cencetti (gjengitt etter Eastwood) observerer at arkiver på grunn av sin proveniens bør anses som autentisk med hensyn til enheten som produserte det. Autentisiteten til arkivet i motsetning til autentisiteten til et dokument som befinner seg i det, refererer til dets forhold til skaperen av arkivet (Eastwood, 2017, s. 9)

Termen upartiskhet er en term Jenkinson brukte for å betegne fremtiden til arkiver knyttet til karakteren av intensjonen bak deres produksjon. Jenkinson mente arkiver er av deres opprinnelse frie fra mistanke om fordommer med hensyn til interessene knyttet til hvordan man senere bruker dem. Jenkinson har også sagt at “provided, then, that the student understands [archives’] administrative significance they cannot tell him anything but the truth,” (gjengitt i Eastwood), dette har ført til at mange trodde vedkommende mente at arkiver forteller sannheten i en direkte og umediert måte om fortiden (Eastwood, 2017, s. 9).

Bloch mener at det ikke er slik at et arkivdokument er mindre gjenstand for feil eller løgn enn andre typer dokumenter, og at ikke alle typer dokumenter forteller sannheten (gjengitt etter Eastwood, 2017, s. 10). Eastwood sikter til at forfattere i nyere tid har kritisert ideen om sannhetskvaliteten til arkiver i strenge termer, derfor er dette et konseptet for videre utforskning (Eastwood, 2017, s. 10). På midten av det tyvende århundre var arkivvitenskap forankret i denne tradisjonelle konseptualiseringen av naturen ved historiske arkiver med en vekt på utvikling av metoder for behandling av dem, metoder som ble kalt historiske metoder (Eastwood, 2017, s. 10).

I overgangen fra det tjuende århundre og over til det tjuenførste århundre så man dype og komplekse utviklinger i forskning, administrasjon, IT teknologi, og i samfunnet generelt som har hatt en påvirkning på arkivinstitusjoner, rollen de spiller i det moderne samfunn, og forventningene til dem, på den ene siden, og en promotert revurdering av tradisjonelle arkivkonsepter, metoder, og praksiser på den andre siden (Eastwood, 2017, s. 10).

Terry Cook og Joan Schwartz kommenterer denne utviklingen ved å sikte til at klassiske tekster innen arkiv "have shaped archival practice, but the evolution of communication technology and its impact on records and record-keeping, changing concepts of the nature and uses of memory, and shifting notions of authority, evidence, and truth severely undermine the ongoing relevance of these manuals" (Cook and Schwartz 2002, 184).

Schwartz mener predningen av manualer gjennom det nittende århundre i seg selv demonstrerer at arkivskripter hverken er monolistisk eller toaliserende, de er heller en del av «poetics of archives» der «... the nature and function of archives are shaped or reconstituted through social conventions

and discursive practices.» (Schwartz, 1995, s. 61). Schwartz mener at det arkiver bevarer og hva arkiver gjør «... is socially constructed, grounded in time and space.» (s. 64).

Synet på arkivinstitusjoner som laboratorier for historie har endret seg, i at arkivmateriale blir sett på som et viktig komponent av den nasjonale og lokale kulturelle kulturarven og at dens bevaring og tilgjengelighet kan bidra til å skape identitet for nasjoner, lokalsamfunn, organisasjoner, og enkeltpersoner endret måten enkeltpersoner og samfunn ser på og verdsetter arkiver. Før i tiden delte arkivarer og historikere felles interesser, en felles kulturell bakgrunn, og den samme tilnærmingen til arkiver. I dag utfører arkivarer komplekse roller som meklere mellom arkiver og forskjellige kategorier av brukere med forskjellige bakgrunner og behov. I tillegg har ulike kulturelle gjenstander, og den oppbygde kulturarven blitt sett på gjennom linsen til ulike former for konstruktivistisk og relativistisk tenkning ifølge Yeo blitt merket som postmodernistisk. (Eastwood, 2017, s. 11).

Ifølge Geoffrey Yeo er alle definisjoner innen for den postmodernistiske referanserammen farlige. Definisjoner blir sett på som illusoriske, som kimærer av objektiv og ubestridelig sannhet, som søker å håndheve en enkelt dogmatisk tolkning av fenomener som tilbyr flere og varierende meninger. Postmodernistiske forfattere argumenterer ofte for at ingen meninger eksisterer uavhengig av menneskelig erfaring, alt man kan håpe på å finne er tolkninger som svarer på bestemte sosiale eller kulturelle behov. Yeo mener det kan eksistere parallelle legitime oppfatninger av ett og samme fenomen, og at disse ikke vil kunne være faste, men kunne variere over tid og på tvers av kulturer, språk, og «contexts of inquiry» (Yeo, 2007, s. 316).

Arkiv-tenkningen har i senere tid hatt en pågående kamp rundt spørsmålet om arkivenes natur og

implikasjoner av teoretiske konstruksjoner for metoder og praksiser, ett trekk ved tenkingen er dens avhengighet av konsepter fra andre disipliner enn historievitenskapen som har vært så dominerende da den tradisjonelle teorien dukket opp (Eastwood, 2017, s. 13).

Scott et al. (gjengitt i Eastwood) opplevde i sine prosjekter problemer med å identifisere og beskrive arkiver i de økende komplekse tilstandene ved moderne administrasjon, på bakgrunn av dette argumenterte de for at proveniens er gjensidig og mangesidig, og ikke fast over tid og rom. Deres løsning på problemet var å dokumentere alle aktører som bidrog til utformingen av arkivseriene gjennom tid for å identifisere alle forholdene ved proveniens, varetekt og kontroll, dermed kunne de danne et bilde av helheten av arkivdokumenter hos store organisasjoner (Eastwood, 2017, s. 15).

Frank Upward (gjengitt i Eastwood) sikter til Mclean sine ideer og mener at arkivdannelse ikke er en naturlig prosess, men noe som involverer bevisste avgjørelser for å fange et arkivdokument (record), og at intensjonen bak det å bevare arkivdokumenter ved dannelsen er noe som strider med tanker om naturligheten ved disse prosessene. Eastwood mener Upward anerkjenner at arkivdokumenter er knyttet til aktiviteter, og han mener at ikke alle handlinger er knyttet til dokumentene. Vedkommende mener det er sant at prosesser knyttet til arkivdokumenter skapelse, vedlikehold, bruk og overføring utvilsomt er gjenstand for hensiktsmessige menneskelige intensjoner. Eastwood mener de som skaper og kontrollerer arkiver blir ledet av sine behov, og at de ofte gjør arbeidet ut fra ideologiske formål (2017, s. 16).

Eastwood mener det er et problem knyttet til det å forstå naturligheten ved arkivdokumenter, dette er fordi arkivskapere ofte organiserer deres arkivdokumenter for å tilrettelegge for bruk av dem, når de gjør det mener Eastwood at de skjuler knytningen mellom arkivdokument og aktiviteten.

Arkivdokumenter kan være naturlige, men prosessene som er knyttet til dem er sosiale i natur, derfor er det ikke tilstrekkelig å forstå naturen ved arkiver for å forstå deres karakter. Slik forståelse må ifølge Eastwood være supplert med nøye analyser av den sosiale konteksten ved formeringen av arkiver (2017, s. 17).

Naturligheten ved arkiver er også problematisk med tanke på bevaringsvurderinger, dette betyr valget mellom å bevare og slette dokumenter, noe som innebærer en menneskelig avgjørelse. Dette er ifølge Eastwood et viktig element ved konteksten rundt utformingen av historiske arkiver, denne tenkningen rundt bevaringsvurdering blir dermed sett på som en prosess som er med på å undergrave arkivenes naturlighet (Eastwood, 2017, s. 17)

Tenkere innenfor arkivdisiplinen har sett på deres egen tenkning gjennom andre disipliner for å trekke frem kompleksitetene ved naturen og konteksten til arkiver, Eastwood mener dette er med på å foreslå at deres mange kontekster påvirker hvordan arkiver blir formet og blir en del av deres natur (2017, s. 18).

Ved å engasjere perspektiver fra andre disipliner har arkivarer utvidet deres teori, metoder, og praksiser med innsikt utenfra. Eastwood mener disse innsiktene er overraskende, siden arkivarer lenge har anerkjent at arkivdokumenter er en måte å gjengi aktiviteter på, og at den voksende anerkjennelsen av at de selv trenger å gjøre mer tilstrekkelige hensyn til sine egne handler overfor arkivene kom fra konstruktivistisk tenkning angående sosialt minne (2017, s. 19).

Arkiver blir nå i større grad sett på som stedet der sosial minne har blitt og blir konstruert, vanligvis i støtte, bevisst eller ubevisst av metanarrativer fra de mektige. Arkivprinsipper som «respect de

fonds» er på liknende måte avslørt som historisk betinget, ikke universelle eller absolutte.

Arkivdokumentet blir nå ifølge Cook oppfattet som et spor av manglende universer, et slags speil som forvrenger fakta og fortidens virkeligheter, som reflekterer narrative intensjonene til dets skaper og mottakelsen av det moderne publikum like mye som det faktiske informasjonsinnhold. Cook mener arkivdokumentet dermed blir en kulturell signifikant, en mediert og stadig skiftende konstruksjoner, og ikke en tom mal som blir fylt opp med handlinger og fakta (Cook, 2001, s. 27).

De tradisjonelle forestillingene om upartiskhet og autentisitet har blitt hovedpunktet for kritikken av tradisjonelle ideer. Eastwood sikter til Jenkinson sin forestilling om at upartiskhet og autentisitet betyr at arkivdokumenter kan stoles på som pålitelige kilder til fortiden (Eastwood, 2017, s. 19).

Når arkivarer uttrykker deres forpliktelse overfor beskyttelse av arkivdokumenter som pålitelig og autentisk bevis på handlinger, uttrykker de ifølge MacNeil en forpliktelse til et filosofisk ideal om sannhet. De epistemologiske fundamentene til dette idealer har sine røtter i ideer som oppstod under det syttende århundre, ideer som reorienterte kunnskap i retning «empirical inquiry» for å etablere fakta. Denne omorienteringen gav ny plass til observeringen av fakta og fenomener, og assosierte dem med sannhet, noe som nå ble definert som en akseptabel grad av moralsk sikkerhet (MacNeil 2001, 37).

Kritikere av disse rasjonalistiske og positivistiske tradisjonene argumentere for at det ikke er noen sikkert kunnskap om sannhet, noe som alltid er betinget av søkeren. Det stilles spørsmål rundt enkel ligning av arkivdokumenter og bevis. Brothman (gjengitt i Eastwood) mener arkiver ikke er kilder til sannhet, men heller spor av tanke, uttrykk og aktivitet som må tolkes for å tjene spesifikke interesser og formål. Arkivdokumenter reflekterer ikke tidligere virkelighet, de er en del av vår

oppfatning av det, og vi kan kun oppnå en målrettet oppfatning av fortiden (Eastwood, 2017, s. 20).

Verne Harris hevder i sin kritikk av tradisjonelle arkivkonsepter at ordene og konseptene som er arkivarer grunnleggende verktøy er alt annet enn enkle, stabile og ubestridte, og sier at ting endrer seg (Harris, 1997, s. 135). Harris kritiserer forestillingen om at arkiver og arkivdokumenter reflekterer virkeligheten, og argumentere for at arkivarer bør gjøre færre påstander om arkivenes kraft når det gjelder å tale om fortiden og heller levere mer ved å tilby rikere kontekstualiseringer av hva som er bevart (s. 136). Harris mener også at arkivarers tradisjonelle orienteringer rundt beskyttelse ikke passer den endrende organisatoriske verden og moderne elektronisk arkivering. Harris ønsker med sitt syn at arkivarer skal orienteres mot en deltagelse i prosessen knyttet til dannelse av minne, dette mener han altså på bakgrunn av at arkivdiskursen ifølge han er dominert av en positivistisk paradigme som har dominerte i lang tid og som «... cries out for interrogation» (s. 133).

Eastwood mener kritikken mot tradisjonelle synet på arkiv trenger en reorientering, og ikke nødvendigvis en oppgivelse av det, det handler mer om rollen arkivaren og arkivinstitusjonene burde spille i samfunnet enn det handler om utarbeidelse av teori og metoder som veileder praksis. Kritikken reflekterer strømmer i nyere intellektuell historie som har advart oss om at synet på arkiver er betinget av en rekke faktorer i deres produksjon, bruk og overføring. Eastwood mener alle sider i diskursen om synet på arkiver er enige om at mennesker i samfunnet er avhengig av arkiver på mange ulike måter Likevel er det ifølge Eastwood viktig å være bevisst på at våres syn på fortiden er mediert av formålene til betrakteren og er begrenset av omstendighetene der arkiv dannes og kommunisert gjennom tid (Eastwood, 2017, s. 21).

4.2 Arkivet

Ifølge Cunningham har akademisk litteratur i filosofi og humaniora posisjonert arkiver som en metafor for den akkumulerte og distribuerte kunnskapen om ulike samfunn og fagdisipliner. I disse diskursene kan arkiv ha eller ikke ha en konkret form, og det det er vanligvis ikke forventet at de har blitt samlet inn på en spesiell sted. I disse diskursene er arkiv en kulturell, intellektuell, og psykologisk økosystem uten faste grenser. Cunningham sikter også til at det metaforiske synet på arkiv kan utvides til ikke-vestlige samfunn og deres muntlige tradisjoner, hvor lagring, bevaring, og overføring av kulturelt minne er realisert med et stort utvalg av midler, der bare noen har sine røtter i fysiske lagringssteder for bevaring (Cunningham, 2017, s. 55).

En av egenskapene som har karakterisert ulike samfunn gjennom tidene har vært et instinkt for kulturell selvbeskyttelse. Selv om kultur er i stadig utvikling har mennesker likevel krev at deres kultur og dets oppnåelser fortsetter å leve gjennom generasjoner. Denne kulturelle standhaftigheten blir gjort mulig gjennom bevaring av historier i form av tale og skriving, og gjennom dans, ritualer, kunst, musikk, og ulike opptredener. Bevaring av disse verdifulle kulturelle dokumentene er institusjonalisert i arkiver. Utformingen og funksjonene til arkivprogrammer og arkivinstitusjoner har variert enormt avhengig av naturen til samfunnet der de har eksistert og av målsetningene til de som har hatt kontroll over arkivene (Cunningham, 2017, s. 55-56).

Arkivdokumenter blir skapt for å gjennomføre og huske aktiviteter, de er skapt for pragmatisk og symbolske formål, som hjelpemidler og bevis på erfaringer og aktiviteter, og som hjelpemidler for minne og gjenstander. Disse arkivdokumentene blir bevisst beholdt for fremtidig referanse som arkiv. Mennesker er ifølge Cunningham summen av deres minner, deres interaksjon med andre mennesker er bestemt av disse minnene. Selv om minne er kognitivt, kan litterære personer lære å

stole på skrevde ord i dokumenter som supplement for kognitive prosesser. Disse kognitive prosessene gir mening til arkiver, Jacques Derrida (gjengitt i Cunningham) argumenterer for at arkivet ikke taler for seg selv, men heller at brukerne av arkiver tilskriver deres egne tolkninger inn i arkivet (Cunningham, 2017, s. 56).

Når disse impulsene beveger seg bortenfor de rent personlige og tar en bredere sosialt formål, blir de arkivene som er beholdt en mer formell karakter. En manifestasjon av dette fenomenet er at arkivdokumentet kan bli en del av et arkivprogram eller en institusjon. Dette er en for for institusjonalisering av arkivdokumenter som Derrida (gjengitt i Cunningham) kaller «domiciliation», som markerer en passasje for informasjonen fra det private til et kollektivt domene. Når en offentlig arkivinstitusjon tar imot en privatpersons personlige dokumenter, blir disse arkivdokumentene samtidig institusjonalisert. Privatpersonen handler da på en individuell impuls for å pluralisere vedkommendes private dokumenter til fordel for nåværende og fremtidige generasjoner, samtidig som det bredere samfunn handler gjennom arkivinstitusjonen for å skaffe tilgang til bevis på privatpersonens kreative eksistens (Cunningham, 2017, s. 56).

Arkivdokumenter blir institusjonalisert av ulike grunner, bl.a. at samfunn bevarer arkiver for å kunne huske og knyttes til deres fortid. Det er en rekke faktorer som påvirker denne typen institusjonalisering av minne. Ketelaar (gjengitt etter Cunningham) beskriver arkiver i denne forstand som tidsmaskiner, en bro til svunnen tid. Cunningham mener at ved å tjene denne rollen så har arkivinstitusjoner mye til felles med andre kulturelle institusjoner som museer (Cunningham, 2017, s. 56).

Ulike samfunn og nasjoner etablerer ofte arkiver for å informere, opplyse, utdanne og noen ganger

for å underholde, relatert til dette er det kollektive behovet for støtte og kontrollere historiefortelling om fortiden og opprinnelsen av samfunnet. Ofte blir arkiver beholdt for å uttrykke, hevde og bevare en samstemmende konsensus for naturen ved dets identitet formet gjennom delt historie, eller alternativt for å støtte konkurrerende artikuleringer for identitet og flerhet (Cunningham, 2017, s. 57).

Organisasjoner trenger også å bevare sine arkiver for å kunne møte sine juridiske forpliktelser, for bl.a. å beskytte og avansere sine rettigheter, og for å bevare bedriftens minne fra aktivitetene over tid for å støtte fremtidige beslutningstaking og organisatorisk kontinuitet (Cunningham, 2017, s. 57)

Organisasjoner og samfunn bevarer arkiv for deres symbolske viktighet, objekter bevart i arkiver kan investeres med og formidle symbolsk betydning (O'Toole gjengitt etter Cunningham).

Opprettelse av nasjonalarkiver kan være symbolsk viktige som en form for memoralisering i konteksten av nasjonsbygging (Le Goff gjengitt etter Cunningham). Symbolismen ved arkiver og dets innhold kan ifølge Echevarria også fungere som en type mytologi (gjengitt etter Cunningham).

Harris mener mektige herskere og administratorer ofte etablerer arkiver som symbolske monumenter på deres egen makt og som en måte kontrollere og lede mytegjørende aktiviteter angående deres prestasjoner (Cunningham, 2017, s. 57)

Ifølge Cunningham er disse årsakene for eksistensen av arkiver ikke gjensidig utelukkende. De fleste arkiver eksisterer for en kombinasjon av disse grunnene. Mange arkiver sliter enten bevisst eller ubevisst med uklarhetene og motsetninger assosiert med å tjene dette flertallet av formål ved arkiv (Cunningham, 2017, s. 57).

Ifølge Terry Cook (gjengitt etter Cunningham) trenger arkivarer å stoppe å være voktere av ting og starte å være formidlere av konsepter, og å reorientere seg selv fra “records to the acts of recording”. Cook argumenterer for at fremtiden til arkiver var som en tilgangssenter og virtuelle arkiver uten vegger. I en forestilling av følgende tiders dominerende arkivdiskurser angående maktforholdene som er integrert i alle informasjonssystemer og relaterte sosiale og organisatoriske systemer, klarte Cook å samtidig appellere «post-custodial» tenkning mens han stilte spørsmål ved noen av dets neo-Jenkinsonianske fundament (Cunningham, 2017, s. 71).

Til tross for en økende bruk av online tilgangssystemer for arkiver, er fortsatt fysisk varetakt av arkivene fortsatt den angitte preferansen for størstedelen av arkivprogrammer, både for tradisjonelle formater og digitale arkivdokumenter. På svaret på hvorfor dette er den foretrukke tankegangen, sikter Cunningham til at det i senere tid har ideen om «trusted digital repositories» oppnådd en utstrakt aksept når det gjelder et såkalt «digital curation community» som strekker seg langt utover arkiver for å inkludere digitale biblioteker og museer, og statistisk og vitenskapelig databehandling. Dette reflekterer anerkjennelse av skjørheten til digitale informasjonsobjekter og et behov for pålitelig infrastruktur og profesjonelle ferdigheter for konservering for å sikre autentisiteten, integriteten og tilgjengeligheten og levetiden til disse objektene (Cunningham, 2017, s. 71-72).

Arkivet er i dag en veldig annerledes institusjon, og arkivarer tenker og handler i større grad på andre måter. Arkiver har forskjellige prioriteter, forskjellige samarbeider og bruker andre typer verktøy og prosesser. Arkivarer er mindre tilbøyelige for å se dem selv og deres rolle for å være passive og objektive forsvare av arkivdokumenter skapt av andre personer, og de erkjenner viktigheten av deres egen rolle i utforming av arkivdokumenter. Ved å være fleksible, åpensinnede, og «post-custodial» blir sett på som en mer attraktiv orientering for arkiver enn å være stive,

trangsynte og passivt fokusert på vurderinger og operasjoner knyttet til vokting (Cunningham, 2017, s. 72).

Tilhengere av «post-custodial» tenkning argumenterer for et mer proaktivt og virtuelt arkiv uten vegger som et botemiddel mot det tradisjonelle passive vokter-synet. Bastian (gjengitt etter Cunningham) har argumentert for en varetekt og autentisitet ikke burde være ender i seg selv, men heller midler til en viktigere ende, nemlig å tilrettelegge for bruk av arkiver for de som kan ha nytte av arkivene (2017, s. 73).

Cunningham peker på at en trend innen arkivdiskursen de senere årene har vært en voksende aksept av verdien knyttet til ressurser i arkiver som en nasjons kollektive eiendom av menneskeheten. Et slikt syn overskrider smale bekymringene, mandatene og stedene til individuelle institusjoner eller arkivprogrammer, og fokuserer istedenfor på helheten av arkiv som å være større enn summen av dets deler, muliggjort av et overordnet, sammenhengende system som er informert av felles humanistiske verdier og en følelse av delte eller kollektive formål. Arkivarer blir med dette oppfordret til å tenke globalt, men handle lokalt. Den digitale teknologien gjør dette synet på virtuelle kollektive arkiver relevant, og i samsvar med grunnleggende forventninger til brukere og samfunnet generelt (Cunningham 2014; Gilliland 2015; Millar 2013 gjengitt i Cunningham, 2017, s. 73).

Theimer ser allerede tegn på at arkiver et mer interessert i å være deltakende plattformer i motsetning til steder, Ketelaar mener arkivene er interessert i å være aktive dokumentalister av levende og utviklende arkivdokumenter i motsetning til passive voktere og arsenaler av uforståelige relikvier, mens Cook mener de vil være agenter for myndiggjøring og demokrati i motsetning til

steder og instrumenter for kontroll og undertrykkelse (gjengitt i Cunningham, 2017, s. 73)

Mens arkivarer har kranglet over forvaring og autentisitet har forskere i andre disipliner de siste tiårene oppdaget at ideen om arkivet gir fruktbar grunn for akademisk debatt. Disse to diskursene har vært adskilt og har vært uvitende om hverandre, Cunningham mener den ene diskursen i bunn og grunn er praktisk, mens den andre diskursen er dypt filosofisk. Der diskursene har krysset hverandre, har dette forekommet i konteksten av postmodernisme og dens relevans til arkiv. Cunningham viser også til andre krysninger (Schwartz and Cook) som har påvirket tenkningen innenfor arkiv når det gjelder makten som er utøvet fra og gjennom arkiver og arkivarer (Cunningham, 2017, s. 74).

Michael Foucault og Jacques Derrida har vært de mest fremtredende innenfor en filosofiske diskursen om arkiv (Manoff, 2004, s. 9). Derrida mener bl.a. at «[T]here is no political power without control of the archive, if not memory. Effective democratization can always be measured by this essential criterion: the participation in and access to the archive, its constitution, and its interpretation.» (Derrida gjengitt etter Manoff, 2004, s. 9), mens Foucault mener bl.a. at arkiv ikke er “the sum of all the texts that a culture has kept upon its person as documents attesting to its own past.”, og arkiv er “the system of discursivity” som etablerer muligheten for hva som kan bli sagt (Foucault gjengitt etter Manoff, 2004, s. 18). Thomas Richards (gjengitt etter Cunningham, 2017, s. 74) mener arkivet er et utopisk rom med omfattende kunnskap, ikke bygning eller en samling tekster, men en kollektivt forestilt krysning av alt som var kjent eller mulig å vite om.

Boris Groys (gjengitt etter Ernst, 2015) deler Foucault sitt syn ved å mene at konseptet arkiv utgjør en totalitær lov som bestemmer hva som kan bli sagt. Groys mener også at arkivet er en maskin for

produksjon av minner, en som fabrikkerer historie ut av materialet en uassimilert virkelighet. I Groys sitt syn er det programmet som driver maskinen som kalles narrativ (s. 11). Ernst (gjengitt etter Cunningham) mener tradisjonelle forestillinger om arkivet i cyberspace er en anakronistisk og hindrende metafor. Filosofisk sett er ikke arkivet immunt mot påvirkningen fra «digital forstyrrelse», Ernst mener arkiv trenger å finne en ny narrativ i en slik forstyrrende fremtid (Cunningham, 2017, s. 74).

Jacques Derrida (gjengitt etter Cunningham) mener arkiv er en konstant kilde til spenning mellom konkurrerende impulser av å huske og glemme. Hvis arkivet ikke vil eller kan av ulike grunner imøtekomme en spesifikk type informasjon, så blir denne kunnskapen ekskludert og dermed også bli glemt. I motsetning til andre som mener arkiv som et sted ikke er relevant i et filosofisk syn, så er arkiv for Derrida et sted siden dette kan være en nøkkel til hvem som bestemmer hva som vil bli husket og ikke (2017, s. 74).

Michel Foucault beskriver arkiv i sin bok «The Archeology of Knowledge» som et «system of discursivity». Her snakker han om en stillhet i arkivene, en stillhet som skapes siden arkivet er «the law of what can be said, the system that governs the appearance of statements as unique events.» (Foucault, 2002, s. 145).

4.3 Arkivbeskrivelse

Når det gjelder hvorfor man beskriver arkivdokumenter, sikter Hayworth (gjengitt etter Yeo) til at noen arkivarer vurderer tilgjengelighet, det å hjelpe brukere med å lokalisere arkivdokumenter, som det primære formålet. Andre mener beskrivelse er knyttet til det å motvirke tap av informasjon, beskrivelse er da knyttet til bevaring. Beskrivelse fanger og sorterer informasjon om kontekst, slik

informasjon er nødvendig for å støtte tolkning av dokumenter, dette er fordi dokumenter vanligvis ikke bærer deres bredere kontekst på overflaten, men kan bli belyst ved å forstå sammenhengene deres (Yeo, 2017, s. 163).

Noen mener kontekstuelle beskrivelser etablerer eller sikrer autentisiteten til arkivdokumenter ved å dokumentere deres «chain of custody», deres ordning, og omstendigheten til deres skapelse og bruk (CUSTARD gjengitt etter Yeo). Andre (Bearman and Sochats; Evans gjengitt etter Yeo) mener beskrivelse, eller metadata er essensielt og medfødte komponenter ved «recordness», men at beskrivelser ikke muliggjør gjenfinning, tolkning og autentisering av arkivdokumenter (Yeo, 2017, s. 164).

De ulike oppfatningene av rollen til beskrivelse reflekterer to ulike verdenssyn, forfattere som vektlegger kontekst og autentisitet har et fokus på arkivdokumentet, deres bevisverdi og handlingene som skapte dem. De som vektlegger tilgang og gjenfinning er mer interessert i brukere og deres informasjonsbehov. Sistnevnte betegnes ofte som brukerfokuserte, de ser arkivbeskrivelse som sammenlignbart med katalogisering i bibliotek (Yeo, 2017, s. 164). Noen hevder det til og med er en fordel å integrere arkivmateriale med resten av det bibliografiske universet, selv om andre både i på arkiv-siden og bibliotek-siden er skeptiske til dette (Hensen, 2001, s. 78).

For de som er fokuserte på arkivdokumentet er arkivmateriale ikke en del av bibliotek i det hele tatt. De mener arkivdokumenter og arkiver ikke er enkle biter informasjonsinnhold som kan beskrives ved å benytte kvasi-bibliografiske teknikker, men at det dreier seg om representasjoner av aktiviteter i den virkelige verden som er bundet til virksomhetsprosessene som genererte dem. Innenfor continuum-tenkningen er arkivbeskrivelse en undergruppe av et bredere spekter av

beskrivelse som omfavner agenter og aktiviteter i tillegg til arkivdokumenter, uavhengig av alder og bevaringsstatus (Australian Society of Archivists gjengitt etter Yeo). Continuum-tenkere nedvurderer deres motstandere for å underordne beskrivelsessystemer til arrangering under bevaring (Cunningham gjengitt etter Yeo) og for å feile når det kommer til å forstå hvordan arkivdokumenter skiller seg fra boksamlinger (Hurley gjengitt etter Yeo), men samtidig på lignende måte kan fokuset på arkivdokumentet kritiseres for å vise liten interesse for tilgjengelighet (Yeo, 2017, s. 164).

Begge sider er imidlertid enige om at beskrivelse bør følge proveniensprinsippet. Dette prinsippet krever at arkivdokumenter forvaltes på måter som sikrer og bevarer kunnskap om deres opphav og kontekst (Yeo, 2017, s. 164).

Proveniensprinsippet hadde suksess for papirarkiver i det tjuende århundre lå ikke bare i beskrivelse, men gjennom ordning. Det å respektere proveniens krevde at arkivdokumenter med samme opphav ble bevart sammen og arkivdokumenter av forskjellig opphav ble holdt adskilt fra hverandre. Ordenen til arkivdokumentene som var etablert av arkivskaperen skulle bevares, dette kalles opprinnelig orden. Hvis forstyrrelser for denne ordenen forekom, skulle den opprinnelige ordenen rekonstrueres der det var mulig. Ordning i motsetning til beskrivelse skulle beskytte autenticiteten til arkivene (Cook gjengitt etter Yeo, 2017, s. 164-165)

I nyere tider blir ordning antydnet som en fysisk ordning av objekter, og mange spør seg om dette trenger å gjenoppfinnes eller forlates i de digitale omgivelser der fysisk orden synes å ha liten eller ingen mening. Cook sier det også i papir-verdenen var noe merkelig ved begrepet ordning, siden arkivarer ble rådet til å ordne arkiver før de beskrev dem (gjengitt i Yeo), men Yeo spør seg om ikke ordningen implisitt, allerede var der når arkiver ankom arkivinstitusjonen (Yeo, 2017, s. 165).

Schellenberg (gjengitt etter Yeo) sikter til at Carl Gustaf Weibull argumenterte for omorganisering etter emne med tanke på brukervennlighet for forskere og fordi få opprinnelige ordener reflekterte et gjennomtenkt system. Andre har ifølge Yeo også poengtert at vanskeligheter oppstår når opprinnelig orden har blitt forstyrret eller tapt når arkivskapere benytter forskjellige ordener til forskjellige tider. Det er også uklart for arkivarer hvor langt ordenene de møter på var pålagt av arkivskaperene og hvor stor grad ulike ordener kan ha blitt påvirket av senere intervensjoner (Yeo, 2017, s. 165).

Alt dette reiser spørsmålet om hvorfor opprinnelig orden betyr noe. Noen har foreslått at det reflekterer sekvenser av dokument-skapende handlinger eller logiske assosiasjoner mellom arkivdokumenter. Men ifølge Yeo har strukturer og handlinger forhold utover bare det sekvensielle, og logiske assosiasjoner kan være meget komplekse. Det virker for Yeo usannsynlig at fysiske ordener for papir virkelig kan fange opp slike innviklede fenomener (2017, s. 165).

I digitale omgivelser der sammenstillinger av arkivdokumenter virker ubetydelig, er selv de begrensede kontekstuelle ledetråder gitt av fysisk ordning ofte i stor grad manglende. Derfor har flere forfattere bekreftet et behov for å revurdere prinsippet om opprinnelig orden for å identifisere, tolke, eller gjenskape flere logiske forhold mellom arkivdokumenter (Cook; Eastwood; Meehan; Niu gjengitt etter Yeo). Bearman foreslår at man kan benytte metadata for å dokumentere slike forhold, og dermed skifte fokuset fra ordning til beskrivelse (gjengitt etter Yeo, 2017, s. 166)

Arkivarer har lenge trodd at arkivdokumenter har en kollektiv betydning og at kunnskap om deres mening og kontekst går tapt eller blir redusert hvis deres kollektive natur ikke beskyttes. Den

tradisjonelle forståelsen for arkivarers forståelse av kollektiv proveniens er såkalte «fonds», dette defineres som helheten av arkivdokumenter skapt og/eller akkumulert og brukt av en bestemt person, familie eller bedrift (International Council on Archives, 2000, s. 10).

Beskrivelse er tradisjonelt skapt retrospektivt etter at arkivdokumenter har blitt overført til arkivdepoter Bearman (gjengitt etter Yeo) hevder at retrospektiv beskrivelse feiler på mange måter, det avhenger av ressurser som er utilgjengelig for arkivarer, det leder til store etterslep i arbeid, det er ikke i stand til å fange kritisk kontekstuell informasjon, og forsømmer å utnytte eksisterende datalagre der den nødvendige informasjonen finnes. Yeo sier ideene om retrospektiv beskrivelse har blitt benyttet i Australia, og i «the records continuum model» som unngikk et binært skille mellom gjeldende dokumenter og arkiverte dokumenter (2017, s. 168).

Motstandere av retrospektiv arkivbeskrivelse avviser det som en utsettelse av hva som kunne ha vært dokumentert ved dannelsen (Hurley gjengitt etter Yeo), eller som en hensiktsmessig motstand fra arkivdepoter som samler arkiver fra enkeltpersoner eller organisasjoner som mangler tilstrekkelige arkivsystemer. Tilhengere a retrospektiv arkivbeskrivelse bekrefter en særegen rolle for dette arbeidet når det gjelder attestering av autensitet eller å gi en bredere og et mer betraktet kontekstuell beskrivelse (Gilliland; MacNeil; Mesmith gjengitt etter Yeo, 2017, s. 168). Senere diskurser angående retrospektiv arkivbeskrivelse beveget seg fra en enkelt syn på at de fleste behov for beskrivelse kan møtes ved å fange metadata på skapelsestidspunktet (Wallace gjengitt etter Yeo) til en forståelse for at beskrivende informasjon kan bli lagt til gradvis gjennom et arkivdokuments liv, slik at arkivbeskrivelse blir en rik, flerlags arkivdannelses- og arkiveringsfunksjon (McKemmish, 2001, s. 336).

Arkivteori bekrefter at arkivdokumentene som er skapt av en enkelt arkivskaper utgjør et «fonds», men ifølge Horsman blir sjeldent et slikt «fonds» tingliggjort i praksis. Enkelte arkivdokumenter blir bevart på ulike lokaler, steder eller til og med andre land, og største delen av arkivene kan være destruert av årsaker som forsømmelse, uhell eller politiske avgjørelser (2002, s. 21-22).

En del av de som mener fonds er noe rent konseptuelt anerkjenner eksistensen av fysiske aggregeringer av arkivdokumenter også i den digitale verden. Ifølge Yeo kan alle slike aggregeringer ses på som samlinger (collections) fordi de resulterer fra menneskelige avgjørelser om utvelgelse, gruppering, ordning, eller bevaring i tillegg til muligheten for overlevelse og tap. Store eller små samlinger har ofte komplekse historier som passerer fra en bevarer til en annen og noen ganger skaffer seg tillegg til at tap forekommer. Et konseptuelt fonds eller serie kan bli distribuert over flere samlinger, over tid, eller at deler av samlingen flyttes fra en samling til en annen (Yeo, 2012, s. 78).

En fordel ved retrospektiv arkivbeskrivelse er dens evne til å tilby oversikter over aggregasjoner, brukere finner ofte slike oversikter nyttige, ikke bare for kontekstuelle tolkninger, men også for pragmatisk bruk når det gjelder å vurdere omfanget av tilgjengelige ressurser (Kooyman; Prom gjengitt etter Yeo). Her ser retrospektiv arkivbeskrivelse ut til å være uunngåelig, det er vanskelig å omskrive aggregerte grupperinger på deres tidligste stadier, i arkivdannelsen (MacNeil gjengitt etter Yeo, 2017, s. 169)

Til tross for påstander om at arkivprinsipper eller beskrivelsesstandarder kan sørge for nøyaktige og definitive representasjoner (CUSTRAD; Duff and Haworth; Haworth gjengitt etter Yeo), har arkivarer i økende grad anerkjent at representasjoner aldri er perfekte, at kompromisser må gjøres,

og at standarder ikke er universelle, men er lokaliserte produkter av bestemte samfunn. Noen vil argumentere for at beskrivelser bare pålegger våres egen kulturelle persepsjoner overfor fenomener som aldri kan beskrives objektivt (Yeo, 2017, s. 173).

Et økende antall kritikere bekrefter at beskrivelser reflekterer verdenssynet til den som beskriver, eller at de avslører like mye om tankegangen til arkivarer som om arkivdokumentene selv (Yeo, 2017, s. 173). Hver arkivar på avgjøre hvilken informasjon om hvilke arkivdokumenter som skal fremheves, når de beskriver arkivdokumenter vil arkivarene ta med enkelte aspekter og skjule eller glemme andre, de vil fremheve noen forhold og ignorere andre. Hva arkivarer velger å vektlegge og hva de velger å ignorere er alltid og uunngåelig subjektive, og vurderingene rundt verdi som arkivarer gjør påvirker igjen hvordan forskere finner, tolker, og bruker arkivdokumenter. Ingen tilnærminger til arkivbeskrivelse, ingen beskrivelsessystemer eller arkitekturer kan unnsnippe realiteten i at det er en måte å konstruere kunnskap gjennom prosesser for inskripsjon, mediering og historiefortelling. Ingen arkitektur kan unnsnippe partiskheten til dens utviklere (Duff and Harris, 2002, s. 275).

Beskrivelser og arkivarer som benytter dem er altså ikke upartiske eller nøytrale, arkivarer virker ofte forspente mot irrasjonalitet eller uorden og foretrekker å presentere et velorganisert bilde av arkivsamlinger som kan hende aldri har eksistert på en slik måte i en operasjonell virkelighet (Cook gjengitt etter Yeo). Arkivarer beskriver opphavet til arkivdokumenter og handlingene til den første arkivskaperen, men feiler ofte i å dokumentere tap fra senere forsømmelse eller endringer fra de som senere har bevart dem (Yeo gjengitt etter Yeo) eller de transformative effektene fra deres egen bevaringsvurdering og ordningsavgjørelser (Cox; Nesmith gjengitt etter Yeo, 2017, s. 173).

Ifølge Yeo (2017) har den postmoderne agendaen påvirket arkivteoretikere (bl.a. Duff and Harris; Jimerson; Pigott and McKemmish) som har begynt å spørre seg om arkivarene beslutningstaking privilegerer enkelte aspekter og reduserer andre. De spør spørsmål rundt hvor langt tradisjonelle tilnærminger til beskrivelse hevder verdisystemene til individuelle og bedrifters arkivskapere, som ofte har maktposisjoner; hvor langt de hevder verdisystemer til arkivinstitusjoner, som kan være urepresentative for det bredere samfunn; om arkivarer bevisst eller ubevisst ekskluderer andre syn eller meninger; om arkivdokumenter kan beskrives på måter som ikke bare reflekterer administrative eller personlige dannelseskontekster, men også kan imøtekomme stemmene til andre, inkludert de som er nevnt i arkivdokumenter eller de som har formet eller brukt arkivdokumentene til forskjellige tider (gjengitt etter Yeo, 2017, s. 174).

Det er også tilnærminger som søker måter å øke gjestfriheten til beskrivelse, spesielt for de som er marginalisert i samfunnet. For å fremme dette har flere forfattere håpet på å transformere gamle forståelser om proveniens. Nesmith (gjengitt i Yeo) argumenterer for en sosial proveniens som omfavner alle mennesker, organisasjoner og enheter hvem sine avgjørelser og handlinger redegjør for arkivdokumenters eksistens, karakteristikk og kontinuerende historie. Bastian (gjengitt i Yeo) ønsker å forstå proveniens som omfatter hele samfunnet slik at de stemmeløse kan bli en part i arkivdannelsesprosessen. Hurley foreslår termen parallell proveniens for å imøtekomme narrativene til de som på ulike måter er involvert i handlinger eller omstendigheter som arkivdokumenter dokumenterer (gjengitt i Yeo). Disse forfatterne mener at folk som er nevnt i arkivdokumenter, de som påvirkes av aktivitetene arkivdokumentene dokumenterer, som mer enn bare emneinnhold, de mener disse menneskenes liv også utgjør en del av arkivdokumentets kontekst. Bastian mener dette kan føre til at innhold og kontekst kan møtes (gjengitt etter Yeo, 2017, s. 174-175).

Mange mener at det å bevege seg fra en enkel til en mer kompleks proveniens er en mulighet heller enn en risiko. Postmodernistiske forfattere ønsker å de dedifferensiere arkiver fra andre typer tekster, og insisterer på at stemmene til forfatterne av arkivdokumentene ikke skal privilegeres over andre stemmer, og foreslår at tradisjonelle tilnærminger er autoritære forsøk på å redusere mangfoldighet, privilegere dominerende sosiale grupper, og stilne alternative tolkninger. Brothman sikter med dette til at Derrida av filosofiske, politiske, og etiske årsaker dekonstruerer ideen om intellektuell kontroll som er implisitt ideen om kontrakten. Og i tillegg at arkivarer samtidig har som hovedformål å fryse den hittil udisiplinerte teksten, å fryse den, fryse den på plass, og å kutte bort eventuell overskuddsenergi (Brothman, 1999, 78–80).

Tilhengere av aktivisme knyttet til arkiv for å støtte sosial rettferdighet argumentere for at tradisjonelle konsepter som «respect des fonds», og underordnede prinsipper som proveniens ofte er utilstrekkelige og problematiske i konteksten av menneskerettigheter og arkiv. Wood et al. sikter også til at disse prinsippene i den digitale verden har blitt mindre meningsfulle på grunn av de mange ulike måtene arkivmateriale kan bli arrangert og vist på av skaperne, og i tillegg de mange måtene beskrivelse kan bli ordnet for og vist av sekundære brukere (Wood et al. 2014, 401–04).

Det er i dag blitt vanligere at brukere istedenfor å være passive forbrukere av gjenfinningsmidler forberedt av arkivarer, så blir brukere invitert til å være aktive deltakere i beskrivende arbeid, dette et skifte mot økt brukerdeltakelse i arkiver (Evans; Theimer; Yakel gjengitt etter Yeo, 2017, s. 175).

Ved å bevege seg utover antagelser om at arkivarene er den beste meklerne, gir også en deltagende kultur vekst til potensielt kontroversielle spørsmål rundt rollen profesjonalitet har i arkivarbeidet (Flinn gjengitt etter Yeo). MacNeil foreslår at en svekkelse av grensene mellom skapere og forbrukere av beskrivelse, åpner en debatt om hvor nært den generiske identiteten til

gjenfinningsmidler er knyttet til den profesjonelle identiteten til arkivarer (gjengitt etter Yeo, 2017, s. 176).

I senere tid har arkivarer som arbeider med beskrivelse søkt assistanse fra brukere med spesialistkunnskap, og dermed anerkjent at de kan bidra med ulike nivåer av forståelse og følsomhet som ellers kan mangle (Newman gjengitt etter Yeo, 2017, s. 176). Det å åpne opp beskrivelse for brukerdeltagelse kan balansere gjenfinningsmidler som virker å ha privilegere verdisystemene til de mektige, ved å gjøre det mulig for f.eks. minoritetsgrupper å bidra med alternative narrativer og ytterligere synspunkter. Dette kan også anerkjenne at endelige og definitive beskrivelser aldri er mulig. Beskrivelser er og bør være i en betaversjon, og alltid responsiv overfor nye forståelser og videre utvikling (Yeo, 2017, s. 176-177).

I senere tider har den digitale teknologien gjort forenklet formidling av beskrivende informasjon. Brukere kan nå få umiddelbar ekstern tilgang til tusenvis av beskrivelser, men initiativer knyttet til standardisering har konsentrert seg om intellektuelle strukturer for beskrivelse og regler for innhold, lite har vært gjort for å identifisere beste praksiser for presentering av beskrivelser til brukere. Man kan tenke seg at presentasjon har hatt mindre betydning når gjenfinningsmidler var nesten alltid knyttet til fysiske leserom med arkivarer som gir assistanse, men at presentasjon har blitt kritisk når beskrivelser er gjengitt digitalt for fjernbruk over internett. Uten felles avtalte standarder vil brukere måtte konsultere en rekke forskjellige online ressurser, og vil ofte måtte lære seg nye grensesnitt og nye syntakser for gjenfinning for hver nettside de besøker (Yeo, 2017, s. 177).

Brukere, og spesielt nybegynnere har ofte funnet interaksjon med online gjenfinningsmidler

forvirrende. Når beskrivelser blir eksponert til søkemotorer så er det usannsynlig at de blir funnet av folk som har liten eller ingen kunnskap om arkiver, selv om dette er en mulighet for å bringe arkiver til nye typer brukere, så betyr det også at beskrivelser må være tilstrekkelig selvforklarende. Til tross for nye muligheter så har arkivarer i tidligere digitale tider hatt en tendens til å prioritere levering av store mengder beskrivende informasjon heller enn å prioritere forskning og utvikling av effektive metoder for online presentasjon (Yeo, 2017, s. 177).

Arkivarer er usikre på hvordan de best skal gjøre online gjenfinningsmidler søkbare og navigerbare. Mange nettsider viser disse som enkle rullbare dokumenter, og gir liten fordel i forhold til papirversjoner. Andre arkivarer har vært mest entusiastiske for søkeverktøy til tross for at fagfolk (Vitali gjengitt etter Yeo) mener at navigasjon innenfor systemet bør vurderes som viktigere enn spørringsbasert gjenfinning, arkivers nettsider er designet mot at søking skal være hovedtilgangsruten (Yeo, 2017, s. 177).

Disse forskjellige tilnærmingene til utvikling og design av nettsider for tilgang til arkiver er også knyttet til debatten rundt fordelene ved «provenienstilgang» og «emnetilgang» (Lytle gjengitt etter Yeo). Provenienstilgang kan knyttes til surfings- og navigeringsfunksjoner i nettsystemer, mens emnetilgang kan knyttes til søking. Tidligere debatter ble aldri løst, men det i det store konkludert med at begge var nødvendig, men i online verdenen var emnetilgang det primære siden teknologien for dette ble bedre og bedre (Yeo, 2017, s. 177-178). Ifølge Schaffner forventer folk å finne arkiver og specialsamlinger ute på nettet ved å benytte de samme teknikkene de benytter for å finne andre ting, og de forventer omfattende resultater, Schaffner mener også at usynligheten til arkiver har mest å gjøre med metadata som skapes mer enn grensesnittene man bygger (2009, s. 4).

Et viktig element ved enhver løsning må være en bedre forståelse av hvordan brukere søker arkivmateriale og hvordan de samhandler med beskrivelser og visualiseringer. Selv om slik forståelse er en forutsetning for planlegging av effektive gjenfinningsmidler, så har få prosjekter gjennomført brukerundersøkelser for å informere systemutvikling og grensesnittdesign. Dette er også viktig siden forskjellige brukergrupper kan kreve forskjellige tilnærminger til arkivet. En brukergruppe kan være tvilsomme til indekser og kan foretrekke surfing, men en annen brukergruppe som nybegynnere kan være interessert i søkefunksjoner (Sexton et al. gjengitt etter Yeo). Selv om det finnes teknologiske løsninger som gir forskjellige grensesnitt rettet mot forskjellige brukergrupper, så trenger arkivarer kunnskap om hvordan ulike brukersamfunn er sammensatt og hvordan de søker for å samhandle med digitale ressurser (Johnson; Prom gjengitt etter Yeo) hvis tilpassede presentasjoner av beskrivelser skal utforskes (Yeo, 2017, s. 179).

Digitale arkivdokumenter bringer nye utfordringer når det gjelder beskrivelse, det er allment argumentert for at de trenger betydelig mer metadata, spesielt på «item-level» (Daines; Dow gjengitt etter Yeo, 2017, s. 179). Zhang mener item-level metadata kan holde potensiale i form av å åpne dørene til direkte tilgang til arkivdokumenter. Opprinnelige orden er ifølge Zhang knyttet til papirdokumenter. Tilgang til arkivdokumenter kan ikke gjøres som for papir fordi automatisk mapping av item-level metadata har introdusert nye representasjonselementer til arkivsystemer. Item-level metadata kan gi mer granulær tilgang til arkivmateriale. Item-level metadata har også fordeler for kontroll av dokumenter, siden digitale objekter må kontrolleres på dette nivået, slike metadata blir da en del av selve arkivdokumentet (Zhang, 2012, s. 189-190).

Brukeres forventninger har utvidet seg i den digitale verden. Brukere forventer i økende grad at gjenfinningsmidler er assosiert med digitaliserte bilder og transskripsjoner av analoge originaler, digitale dokumenter, digitalt materiale fra andre domener, og de forventer å få tilgang til alt gjennom ett og samme grensesnitt. Brukere ønsker også å laste ned kopier, kommentere dokumenter, eller samle dem inn i egne personlige samlinger. Digitale omgivelser tillater brukere å dynamisk rekombinere elementer og bygge opp midlertidige samlinger innenfor og på tvers av grenser for proveniens, dette vil tilby brukere utvidede muligheter for å drive forskning og intellektuell oppdagelse (Westbrook; Yeo gjengitt etter Yeo, 2017, s. 179).

Med den hurtig utviklende digitale teknologien så kan man lett forestille seg tekniske løsninger der det tilbys elementer fra ulike domener sammen med arkivmateriale, men hindrer for interoperabilitet mellom de tekniske løsningene når standarder for arkiv, bibliotek og museer i stor grad forblir domenespesifikke og beskrivelser ikke kan gjenbrukes på tvers av domenene. Yeo mener grenser mellom domener er uklare, og sier mange elementer er «boundary objects» som overskrider grensene mellom domener, og at det er et spørsmål om hensiktsmessigheten av å forplikte å tildele spesifikke elementer til en enkelt domene med beskrivelse som formål. Brukeres forventninger vil gjøre det vanskelig å forsvare eksistensen av slike siloer med ressurser, spesielt der «boundary objects» er inne i bildet. Yeo mener man trenger integrerte systemer som tillater flere bidrag til beskrivelsesprosessene og inkludering av bibliografiske-, kuratoriske-, og arkiveringsmetadata i en enkelt omgivelse og som støtter delt styring av «boundary objects» for å møte kravene til forskjellige brukergrupper (Yeo, 2017, s. 180).

Selv om det er ønskelig med en felles omgivelse for digitale objekter fra de ulike domenene, så mener Bowker (gjengitt etter Yeo) at dette ikke handler f.eks. om felles navngivningskonvensjoner,

eller å utvikle kryssende overganger eller «mappings» mellom eksisterende domenespesifikke standarder. I stedet bør man ifølge Yeo erkjenne at forskjellige samfunn gir forskjellige betydninger og tolkninger til de samme objektene eller til overlappende sett med objekter, utfordringen er derfor å utvikle systemer som effektivt imøtekommer ulike referanserammer (Yeo, 2017, s. 180).

Noen brukere kan ha liten interesse av dokumenter når det kommer til deres kontekst, de kan heller ha interesse av å bringe sammen en rekke elementer på tvers av domenegrenser på basis av andre kvaliteter enn kontekst, f.eks. type, innhold, teknikk, materiale eller kulturelle assosiasjoner.

Digitale objekter kan grupperes og omgrupperes på nytt, dette skaper en digital verden der det er mulig å designe systemer for å imøtekomme forskjellige grupperinger og forskjellige tolkninger av slike «boundary objects», Yeo sikter til dette på bakgrunn av det postmoderne forfattere sier om at enhver narrativ er bare en av mange mulige narrativer (Yeo, 2012b, s. 66-67).

Bedre systemer kan også føre til at digitale objekter kan strekke seg over sosiale og kulturelle grupper, i tillegg til profesjonelle domener. Det kan bli mulig å danne forhold mellom dokumenter som ikke bare dokumenterer skapelseskonteksten, men også som dokumenterer forhold sett fra andre synsvinkler enn arkivet (Hurley gjengitt etter Yeo). Det kan også bli mulig å gi tilgang til digitalt materiale og gi mulighet for enkeltpersoner og brukergrupper å utforme deres egne digitale samlinger, og på denne måten tilby nye muligheter for forskning og oppfordre brukere til å engasjere seg i arkiv på nye måter (Yeo, 2017, s. 181).

Ifølge Yeo er det nå mange som konkluderer med at det i den digitale verden kreves beskrivelser som er basert på relasjonelle og granulære heller enn hierarkiske og rent kollektive tilnærminger.

Yeo sikter til at linked data teknologier og ulike visualiseringsverktøy kan føre til at arkivressurser kan presenteres på mange forskjellige måter. De som er fokusert på arkivdokumentet har innsett at slike tilnærminger kan utvide dokumentasjon av kontekst bortenfor den enkelte arkivskaper slik som i den tradisjonelle modellen, og over mot en funksjonell og kontekstuell dannelseskontekst, og mot aktører og handlinger knyttet til arkivdokumentets etterfølgende eksistens. Andre erkjenner også at hvert enkelt arkivdokument kan ha sin egen kontekst som overlapper med, men som til syvende og sist er adskilt fra konteksten til dets nabadokumenter (Yeo, 2017, s. 181).

Et skifte fra bort fra stive hierarkiske systemer og over til sentraliserte depoter for metadata, og utforsknings og semantisk analyse teknikker, kan føre til mer fleksible systemer som kan imøtekomme usikkerhet, muliggjøre et mangfold av tolkninger og å svare forståelser for kontekstuelle relasjoner som utvikles over tid (Yeo gjengitt etter Yeo, 2017, s. 182)

Slike relasjonelle systemer krever et fundamentalt skifte bort fra kollektive beskrivelser, arkivpraksis har lenge vektlagt kollektive beskrivelser, men arkivarer har begynt å spørre seg om dette har vært drevet av teori eller praktiske nødvendigheter. Kontekstuell kunnskap er ofte fanget på makronivå, men dette er ikke lett å rettferdiggjøre som prinsipp (Yeo, 2017, s. 182). Bearman (gjengitt etter Yeo) mener det bare er pragmatisme knyttet til makro tilnærmingen, fordi man i papirverdenen har behandlet arkivdokumenter kollektivt på grunn av kostnader knyttet til det å behandle dem individuelt. Selv om mange ønsker mer informasjon på dokumentnivå er det ifølge Yeo få arkivinstitusjoner som har ressurser til å beskrive på dette nivået (2017, s. 182).

Yeo mener de fleste bevarings- og tilgangsstrategier for digitale arkivdokumenter krever item-level

metadata som er fanget sammen med arkivdokumentene. I digitale omgivelser vil en tilnærming mot manipulerbare gjenstander overvinne mange begrensninger som er pålagt av tradisjonelle fryste hierarkier, mens modellering av relasjoner og bruk av passende metadata vil supplere den videre kontekstualiseringen som item-level systemer eller ville manglet (2012b, s. 81, 84)

Yeo mener få arkivarer kan oppnå slik utvikling uten hjelp utenfra på grunn av arbeidsmengden, men det å dele ansvaret med andre kan være en løsning. Yeo sikter til at alle fra organisasjoners ansatte og andre personer på starten av arkivdokumenters liv, og til brukere på senere tidspunkter spiller en rolle i forhold til arkivdokumentene. Arkivskapere har førstehånds kunnskap om deres arbeid og dets innstilling, og gjenbruk av item-level metadata skapt av brukere kan unngå behovet for krevende rekonstruksjoner av informasjon som var utilgjengelig på tidligere tidspunkt (2017, s. 183)

Hvis arkivarer tilrettelegger for at brukere kan beskrive arkivdokumenter på dokumentnivå, blir byrden ved arkivbeskrivelse fordelt (Evans, 2007, s. 392-393). Kritikere argumenterer for at målene til brukermedvirkning bør være sosial, ikke økonomisk, og bør vektlegge samfunnsbygging i motsetning til tilegnelse av metadata til minimale kostnader (Yakel gjengitt etter Yeo, 2017, s. 183).

Yeo mener det virker sikkert at verktøy som opererer på dokumentnivå vil til slutt utføre de mer verdslige aspekter ved arkivbeskrivelse og representasjoner på dette nivået, dermed vil arkivarer kunne fokusere mer på aspekter som krever menneskelig forståelse. Yeo mener også at konflikter vil fortsette å forekomme mellom de som fokuserer på tolkning og praksiser som vektlegger tilgjengelighet, og de som prioriterer autentisering og tradisjonell arkivkvalitet, konflikter vil det

også være mellom objektiviserte standarder og mangfold av subjektive realiteter, og mellom tradisjonelle forståelser av proveniens og forsøk på å åpne beskrivelse til andre stemmer og bredere interesser (Yeo, 2017, s. 183-184).

4.4 Arkivets interaksjon

Referansetjenester har ofte involvert indirekte kontakt i motsetning til direkte kontakt med mennesker. Duff & Johnson peker på at referanse forespørsler kan være enten personlig over telefon, til en referansearkivar, eller til et informasjonsgjenfinningssystem (2001, s. 47-48). Den typen referansetjeneste som er basert på gjenfinningssystemer flytter referanse over til et område som tradisjonelt har blitt regnet som området for ordning og beskrivelse (Duff & Yakel, 2017, s. 194).

Duff & Yakel definerer det de kaller arkivinteraksjon (archival interaction) som enhver sosial eller teknisk interaksjon fra en arkivar eller et arkivsystem som hjelper brukere i å lokalisere arkivmateriale, eller bevis eller informasjon som er relevant for deres interesser i en form som er meningsfull og brukbar for brukeren (Duff & Yakel, 2017, s. 194-195).

Et av mest underutviklede forskningsområdene innen arkivvitenskap er søking og gjenfinning eller interaksjon med arkivsystemer. Ifølge Duff & Yakel er dette uhendig fordi søking etter informasjon, selv med hjelp fra referansetjeneste i form av ekspertisen til en arkivar, er en meget kompleks bestrebelse som krever bedre studier. Taylor mener den største utfordringen for brukeren er å beskrive for en annen person, ikke hva de vil ha eller trenger, men heller noe vedkommende ikke vet (2015, s. 253). Brukere vet heller ikke hvordan de skal oversette denne kunnskapen over til det språket som blir brukt i et arkivsystem (Duff & Yakel, 2017, s. 205).

For å svare referansespøringer må arkivarer danne søkestrategier for å lokalisere kilder, med mindre de vet svaret på spørsmålet eller kan dra nytte av sin direkte kunnskap om arkivets beholdninger. I dette arbeidet velger arkivarer ifølge Lytle (gjengitt etter Duff & Yakel) en av to metoder for å lokalisere informasjon, nemlig «content indexing method» (CI metoden) og «provenance method» (P metoden) (2017, s. 205). CI metoden involverer å linke emnespøringer med indeks eller katalogtermer eller søkemidler ved å benytte nøkkelord eller emnetermer. Når man benytter CI metoden identifiserer arkivarer eller brukere nøkkelord og bruker disse termene for å søke i arkivsystemet. Suksessen til Ci metoden avhenger av en match mellom termer i beskrivelser og ordene i brukerens spørring (Duff & Yakel, 2017, s. 205).

På den andre siden innebærer den tradisjonelle P metoden å oversette en brukers emnebaserte spørring over til termene til den organisatoriske aktiviteten (Bearman & Lytle, 1985, s. 15). Når man benytter P metoden, linker arkivarer emnespøringer med proveniensinformasjon som er befinner seg i administrative historier og biografier, og dermed skape veier til mapper. Informasjon i P metoden stammer bare fra hva som er kjent om mappen, aktivitetene til den arkivskapende person eller organisasjon, og strukturen eller organiseringsprinsippene til mappen (Lytte gjengitt etter Duff & Yakel). P metoden avhenger av kunnskap om arkivskapende prosesser og funksjoner, og aktivitetene til organisasjoner og enkeltpersoner som har skapt arkivdokumenter i tillegg til informasjon om ordningen av arkivenhetene (Duff & Yakel, 2017, s. 206).

Arkivarer benytter begge metodene for å søke etter materiale, men enkelte arkivarer stiller seg tvilsomme til visdommen ved utvikling av proveniensbaserte systemer for brukere. Talsmenn for CI metoden påstår at den tradisjonelle P metoden avhenger av den udødelige, allvitende og uunnværlige referansearkivaren, og at den avhenger for mye av emnekunnskap og minne om den

individuelle arkivaren, og i tillegg for avhengig av personlighetene til forskeren og arkivaren. Pugh mener at arkivaren må assosiere emne med grupper av arkivdokumenter og samlinger (Pugh, 1982, s. 38).

Freeman mener at arkivarer må begynne å «.. think of archives administration as client-centered, not materials-centered.», og designe tilgangssystemer som matcher brukeres foretrukne måter å søke på, hvis ikke vil arkivarene kunne bli irrelevante for de fleste brukere (1984, s. 112). CI metoden løser slike bekymringer ved å vektlegge en klientsentrert tilnærming og designet av brukervennlige gjenfinningsmidler. Denne tilnærmingen har som mål å sørge for at brukere arbeider så uavhengig som mulig. CI metoden krever at arkivarer skaper emneindekser og beskriver arkivdokumenter gjennom emnetermer. Tilhengere av P metoden eller «material-centered» som den også kalles argumenterer for at arkivdokumenter ikke handler om emner (Malbin, 1997, s. 70-71).

Duff & Yakel presiserer at proveniens tilnærmingen gir brukere en bedre forståelse av viktig kontekstuell informasjon som trengs for å bruke og tolke arkivdokumenter, og for å lokalisere dem. Samtidig mener de at de fleste brukere dessverre mangler kunnskapen som trengs for å oversette en spørring over til termene til en organisasjons funksjoner og aktiviteter, og at ingen systemer støtter en automatisering av oversettelse av en emnespørring til proveniensrelaterte termer (2017, s. 206).

Studier viser at historikere benytter kontekstuell kunnskap for å lokalisere og tolke arkivdokumenter, og at P metoden ser ut til å støtte deres foretrukne metode for å finne informasjon (Anderson; Beattie; Duff and Johnson; Rhee; Tibbo gjengitt etter Duff & Yakel). Mens andre studier viser ifølge Duff & Yakel at samfunnshistorikere søker etter emner på tvers av mange samlinger og har vanskeligheter med å benytte P metoden for gjenfinning. Studier av slektsforskere indikerer av

P metoden for beskrivelse ikke passer denne brukergruppens informasjonssøkeadferd (Duff and Johnson; Yakel and Torres gjengitt etter Duff & Yakel). Ifølge Duff & Yakel har mange brukere erfaring med CI metoden for gjenfinning, en metode som er utbredt innen bibliotek, mens få har tidligere erfaring med P metoden (2017, s. 207).

5. Arkivformidling

I dette kapitlet gjør jeg rede for hovedbegrepet for denne studien, hvordan dette defineres og hva dette har å si for brukerstudier. Dette begrepet vil lede til forskningsspørsmålene for undersøkelsen.

Blais & Enns mener arkivenes klassiske kjernefunksjoner har vært “the identification, acquisition, description, preservation and provision of access to records of permanent value”. Oppnåelsen av dette oppdraget som er tildelt arkivarer av samfunnet, er ifølge dem gjenstand for konstante utfordringer presentert av en gradvis evolusjon av arkiveringspraksiser, mediet til arkivdokumentet, naturen og antallet arkivskapere, og endringer i informasjonsbehovet til samfunnet. Historien til arkivdisiplinen har derfor «... been one of constant re-evaluation, adaptation and adjustment». Blais & Enns sier den mest åpenbare eksemplet på evolusjon i nyere tid har vært knyttet til det elektroniske arkivdokumentet, de mener den fysiske sårbarheten til dette mediet har tvunget arkivarer inn i en mer aktiv rolle i å identifisere og bevare arkivdokumenter (1990, s. 102).

Blais & Enns mener forholdet mellom arkivarer og deres «constituency» har blitt mer symbiotisk. Arkiver forsøker ifølge dem å forme tjenestene de tilbyr til det spesifiserte behovet og forventningene til deres brukere, ikke bare å oppfylle informasjonsbehovene, men også å garantere

den offentlige støtten. Samtidig blir allmennheten i økende grad kunnskapsrik og kravstor. Ifølge Blais & Enns har oppmerksomheten knyttet til bruk av arkiver gitt opphav til en debatt innenfor disiplinen angående den relative betydningen av bruk og behovet for å integrere hensynet til bruk inn i andre arkivet kjernefunksjoner. De mener arkivarer undersøker omfanget av hvilke spørsmål rundt bruk som må vurderes i spørsmål rundt, arkivdannelse, bevaringsvurdering og beskrivelse, i tillegg til det som kalles «public programming» (1990, s. 103).

Blais & Enns mener at det de kaller «public programming» må bli sett på som en kjernefunksjon innen arkivdisiplinen. De definerer «public programming» som «... those activities that result in direct interaction with the public to guarantee the participation and support necessary to achieve an archival repository's mission and fulfil its mandate.». I denne konteksten mener de dette har fire komponenter som: «... supports the activities of the institution by creating an image of archives, promoting awareness and appreciation of archives, ensuring the education of users and the general public about the value and potential use of archives, and enabling use of the archival record.». De sikter med dette til at arkivarer må bli kjent med og jobbe systematisk for å forbedre bildet av arkiv og arkivarer. Blais & Enns mener naturen og omfanget ved «public programming» i en arkivinstitusjon bestemmes av institusjonens mandat, og sier «Above all, archivists have the responsibility of serving the people who sponsor their activities.», og «If we accept the premise that archives play a public role in modern society, we must consider the perceptions people have of archives and of the people who work in them.» (1990, s. 103).

Blais & Enns mener arkivarer tradisjonelt har vært nølende og ukomfortable med dette imageproblemet, og har heller foretrukket å konsentrere seg om hva som har blitt sett på som kjernefunksjonene. De mener tiden er kommet for å kvitte seg med denne utdaterte holdningen og

erkjenne skadene dette har medført, både for arkivarene selv og for folket arkivarene tjener. For kulturinstitusjoner er det ifølge dem viktig å ta hensyn til med tanke på allmennhetens involvering og interesse, hvis ikke mener de at institusjonene kan stå i fare for å bli irrelevante og miste økonomisk støtte (1990, s. 104).

Blais & Enns mener konvensjonelle referanse- og forskningstjenester er den mest åpenbare måte for arkivinstitusjoner å tilby arkivholdningene deres til brukere. De sier tradisjonelle referansetjenester har vært avhengig av ekspertisen til såkalte spesialistarkivarer for å tilby forskere personlige råd og assistanse for å få tilgang til relevante arkivdokumenter i arkivdepotet. De sier at det å supplere det Pugh (1982) kaller «the omniscient archivist» har bestått av flere gjenfinningsmidler og beskrivelsesverktøy av varierende nytthet (Blais & Enns, 1990, s. 107). Pugh mener myten om «the omniscient archivist», en udødelig, allvitende, og uunnværlig referansearkivar må undersøkes. Vedkommende mener arkivpraksiser anghenger for mye av emnekunnskap og minnet til den individuelle arkivaren, og personlighetene til forskeren og arkivaren. For å hjelpe brukeren mener Pugh at arkivaren må assosiere emne med grupper av arkivdokumenter og samlinger, i tillegg bør brukere diskutere emner for å stimulere assosiasjoner i arkivarens tanker (1982, s. 38).

I motsetning til biblioteker har arkivdisiplinens referansetjenester vært mer eller mindre ad hoc, og man ligger bak i utviklingen av spesifikke referansestrategier og teknikker. Blais & Enns mener ineffektiviteten ved denne tilnærmingen er blitt tydelig. De mener også at vektlegging av individuelle tjenester har til en viss grad styrt oppmerksomheten til arkivarer vekk fra produksjon av gjenfinningsmidler som kan fungere alene. Dette er ifølge dem referanseverktøy som kan respondere til behovene til brukere heller enn administrative krav hos arkivaren, dette mener de vil minke brukeres avhengighet av arkivarer (Blais & Enns, 1990, s. 107-108).

Blais & Enns mener at man gjennom brukerstudier har lært at mange av arkivdisiplinens gjenfinningsmidler og beskrivelsesverktøy er så komplekse og lite brukervennlige at de nærmest er umulige å bruke uten mediering fra en arkivar. De mener mange gjenfinningsmidler primært har vært oppfattet som kontroll eller referanseverktøy for arkivarer, med lite hensyn til brukeres behov. Blais & Enns mener et effektivt referanseprogram må baseres på en solid forståelse av to ting, nemlig brukere og bruk. Ifølge dem er det dessverre få innen arkivdisiplinen som har kunnskap om dens forskningspublikum, man forstår heller ikke hvordan publikumet bruker eller kan være i stand til å bruke arkivdokumenter (Blais & Enns, 1990, s. 108).

Blais & Enns mener flere fundamentale problemer på konfronteres, for det første bør arkivarer utvikle en ny forståelse for arkiver og arbeidet de gjør, for det andre bør opplæringsprogrammer for arkiv forberede arkivarer for en nye virkelighet, og gi den ferdigheter og kunnskap som gjør det mulig for dem å yte i nye omstendigheter. De mener arkivdisiplinen også bør skape tilknytning til brukere, oppmuntre til flere bånd mellom dem og arkivdokumentet, man bør gi muligheten for brukere å forstå verdien av arkiver. Hvis arkivdisiplinen møter utfordringene ved en hyppig endrende omgivelse med en positiv tilnærming til «public programming», så kan disiplinen ifølge dem være bedre i stand til å sikre deltagelsen og støtten som den trenger for å oppnå dens formål (Blais & Enns, 1990, s. 110).

Schwartz & Cook sier at samtidig som forskere inne ulike disipliner i økende grad oppdager og fokuserer på kontekst så er det viktig å revurdere forholdet mellom arkiver og samfunnene som skaper og bruker dem. I hjertet av dette forholdet ligger det ifølge dem makt. Denne makten, makten til å skape arkivdokumenter knyttet til hendelser og ideer, makten til å beskrive, ordne, gi

tilgang, osv. er et konsept som ifølge dem i stor grad er fraværende i den tradisjonelle arkivperspektivet. De mener det er ironisk at akademisk granskning på tvers av disipliner er trent opp på makten til arkivene i en metaforisk forstand. Ifølge dem hevder arkivpraksis den sentrale profesjonelle myten om at arkivarer er eller bør strebe etter å være en objektiv, nøytral, passiv bevarer av sannhet. Schwartz & Cook mener at mange brukere av arkiver aksepterer dette profesjonelle selvbildet uten spørsmål (Schwartz & Cook 2002, s. 5).

Avslaget fra arkivdisiplinens side mot å anerkjenne maktforholdet som er i arkiver, bærer samtidig et ansvar for konsekvensene det innebærer i å utøve denne makten. Dette vil igjen medføre konsekvenser for forståelsen av og utøvelsen av rollen til arkiver, eller for bruken av arkiver med diskresjon og refleksjon i ettertiden. Schwartz & Cook mener dermed at de blinde leder de blinde i begge retninger. De sier forskere bruker arkiv uten å realisere at det er tunge lag av innblanding og mening kodet inne i arkivdokumenter av deres arkivskapere og av arkivarer før de får tilgang til dem, mens arkivarene selv behandler arkiver uten særlig sensitivitet overfor det store avtrykket de selv legger igjen på arkivdokumentet (Schwartz & Cook 2002, s. 5-6).

Ifølge Valderhaug har arkivene tradisjonelt sett vært eksklusive institusjoner der tilgang har hatt en høy terskel, vedkommende sier:

Du går til arkivet, henvender deg i skranken, får lagt fram ditt ærend, må oppgi namnet ditt, blir registrert og må skrive under på teieerklæring, får utlevert ein katalog som kanskje ikkje er så lett å orientere seg i, ber om hjelp for å finne fram i den, får det, og så får du til slutt bestilt det du vil ha. Etter ei stund får du ein dokumentpakke, går til leseplassen, opnar den og oppdagar kanskje at dokumenta er skrivne med gotisk handskrift... (Valderhaug, 2003).

Valderhaug mener denne tungvinte prosessen har oppstått fordi arkivene har vært unike institusjoner, og at et strengt kontrollregime har blitt sett på som en nødvendighet for å kunne verne arkivmaterialet. Dette har vært en vanlig i de fleste arkiver, og Valderhaug selv har ikke begynt å reflektere over dette før vedkommende sluttet som arkivar. Valderhaug har gjennom reflektering begynt å stille seg spørsmålet om ikke denne prosessen representerer en form for maktutøvelse mot arkivbrukeren, og om det ikke fungerer som et hinder for å gi lik tilgang til arkivene. Valderhaug presiserer at vedkommende ikke kritiserer arkivene sin publikumsbehandling, men at dette er et problem som eksisterer fordi det har blitt videreført som en tradisjon som fungerer udemokratisk og som er teknologisk utdatert (Valderhaug, 2003).

Hovedutfordringen til arkivene er ifølge Valderhaug å fri seg fra tradisjonene og se på seg selv som en ressurs som alle skal kunne ha lik rett til å benytte, dette mener vedkommende betyr at arkivene må tilpasse seg nye brukere og blir formidlere. Valderhaug mener med dette at en stor oppgave for arkivene er å gjøre de nye brukerne oppmerksomme på hvem som kommer til orde i arkivene, og hvem som forblir tause. Valderhaug sier det ikke finnes noe som er nøytralt og at arkivene virkelig er makt, bl.a. fordi arkivdokumentene er partsinnlegg som gir aktørene sine versjoner av hva som skjedde. Valderhaug sikter også til at Jaques Derrida har sagt at politisk makt er umulig uten kontroll over arkivene (Valderhaug, 2003).

Valderhaug mener arkivene må kvitte seg med sitt selvbilde som voktere av sannhet og heller innta en rolle som historiefortellere. Dette er ifølge vedkommende at arkivene må bli synlige i landskapet, ved å framstå som historiefortellere må arkivene vise at de inneholder tusenvis av historier som

venter på å bli oppdaget, dette forutsetter at folk får lyst til å komme og finne dem på egenhånd, men da må de ifølge Valderhaug først få vite at arkivdokumentene er der (Valderhaug, 2003).

Valderhaug sikter til at det i ABM-meldinga blir understreket at arkiver er samfunnsinstitusjoner som er opprettet og drevet av samfunnet, og at de skal oppfylle ulike funksjoner i samfunnet.

Valderhaug mener dette innebærer at arkivene må endre sine prioriteringer for å tilfredsstille de nye samfunnsmessige behovene (Valderhaug, 2004).

Valderhaug sikter til at det har skjedd en utvikling innen tilgjengeliggjøring- og formidlingstiltak rettet mot nye brukergrupper, denne utviklingen har skjedd parallelt med en økning i forskning knyttet til forholdet mellom arkivene og det sosiale minnet. Hovedsynspunktet her er at arkivene må stille en mer aktiv rolle i utviklingen av det sosiale minnet, Valderhaug mener dette forutsetter at arkivene utvikler tiltak for aktiv formidling (Valderhaug, 2004).

Valderhaug mener at arkivene allerede er historiefortellere, enten de vil dette eller ikke. Valderhaug eksemplifiserer med at en kataloginnledning eller en arkivliste forteller historier, om arkivskaperen eller om arkivet, dette er arkivene sine versjoner, de er fulle av historier. Valderhaug mener derfor at arkivene må bli bevisst på at de faktisk er historiefortellere, og at de på bakgrunn av dette må innta en ny aktiv og kritisk rolle, der de er oppmerksomme på at det fins andre alternative historier enn den de selv forteller (Valderhaug, 2004).

Jensen & Jensen mener at hvis utgangspunktet er at arkiver er til for alle grupper i samfunnet, ikke

bare for enkelte typer forskere, arkivarene eller arkivskaperne selv, så kreves det en utvikling innen tilgang der formidling av arkivene og deres innhold settes i sentrum. De mener at bruken av de andre institusjonstypene bibliotek og museer for lengst har blitt selvfølgelig redskaper i enhver persons kulturelle dannelse. Jensen & Jensen at de fleste personer har muligheten til å tilegne seg kompetanse fra alle institusjonstyper inkludert arkiver hvis tilbudene som fins er tilrettelagt for brukernes forskjellige forutsetninger. Arkivene og deres samlinger fremstår ifølge dem i dag ikke som et synlig og tilgjengelig tilbud for andre enn mindre grupper, når man ser på dem som kulturinstitusjoner (Jensen & Jensen, 2004, s. 1).

Jensen & Jensen mener arkivformidling innebærer at brukernes forutsetninger ikke krever særlige forutsetninger; at det skal være tilrettelagt og bearbeidet framstilling av innhold i arkivene; at det skal benyttes uttrykk som foredrag, utstillinger, skriftlige framstillinger, web, film, opplevelses- og opplysningsorienterte aktiviteter etc; og at målet er historisk forståelse og bevissthet, positiv bevissthet om arkiver, samarbeid med andre kulturinstitusjoner (Jensen & Jensen, 2004, s. 4-5).

Jensen & Jensen mener begrepet formidling i arkivenes verden benyttes meget bredt, og dermed også som et teoretisk upresist begrep. Aktiviteter som omfattes av begrepet formidling i arkivene, er i deres realiteten en gruppe forskjelligartede aktiviteter, disse er ifølge dem tilgjengeliggjøring, veiledning, samt formidling som bedrives av de andre typene kulturinstitusjoner. De mener det vil si formidling av de beretninger om fortiden som kan dras ut av arkivdokumentene. Jensen & Jensen sier det er det historiske innholdet som står i sentrum, og at dette skal formidles uten hensyn til om brukerne selv har som hensikt å utføre historisk forskning eller ikke. Jensen & Jensen mener formidlingsaktiviteter skal rette seg mot bredt mot ulike målgrupper, som har forskjellige behov, interesser og forutsetninger. Brukergruppene bør heller ikke alltid være styrende i formidlingens

utforming. De mener også at det i vises tilfeller kan være overlappinger i forhold til forskningen, de mener at vitenskapelige utgivelser kan defineres som formidling (Jensen & Jensen, 2004, s. 7).

Ødegaard mener formidling brukes altså om den delen av arbeidet som er rettet mot brukerne, og som øker kildematerialets informasjonsverdi ut over det selv. Videre mener Ødegaard at man kan fastslå at arkivformidling innebærer informasjonsspredning gjennom kommunikasjon, og det i utgangspunktet ikke innebærer begreper som bevaring og tilgjengeliggjøring, selv om dette er nødvendige premisser for at det i det hele tatt skal være noe å formidle. Ødegaard mener spørsmålet om arkivinstitusjonen selv eller om brukerinteresser skal trekkes inn, gjelder hvilke forutsetninger som bør ligge til grunn for arkivformidlingen (Ødegaard, 2001, s. 257-259).

Ødegaard mener det skal ved siden av å formidle primærkilder være mulig å bearbeide og formidle den som sekundærkilde. Dette innebærer at primærkilder omarbeides til en ny form, bl.a. i digital form. Vedkommende mener hensikten med bearbeidingen bl.a. kan være å sette den inn i kontekst, lage indekser og gjøre informasjonen søkbar. Et viktig motiv ved bearbeidelse bør ifølge Ødegaard være å bedre tilgang for publikum, bearbeidelse bør derfor være et viktig redskap i formidlingsarbeidet. (Ødegaard, 2001, s. 261).

Spredning av informasjon kan ifølge Ødegaard være en del av formidling. Dette kan skje gjennom spredning av eksempler av det som finnes i arkivene til arkivinstitusjonen, som en type smaksprøver og appetittvekkere for det brede publikum og lett tilgjengelig kilde for de spesielt interesserte. Gjenfinningsmidler er ifølge Ødegaard en måte å spre informasjon om hva som finnes i arkivene. Dette kan hjelpe brukere å bli mer selvforsynte, derfor bør de være utformet på brukernes premisser og ikke forutsette for store forhåndskunnskaper. Ødegaard mener det i tillegg er viktig å

spre gjenfinningsmidler gjennom bl.a. digitalisering. Samtidig bør de presenteres i en rekke forskjellige sammenhenger ved bl.a. å inkludere dem i andre registre eller informasjonssystemer. (Ødegaard, 2001, s. 263).

Ødegaard sikter også til et begrep som kalles arkivbevisstgjøring. Dette er en innsats for å gi publikum kjennskap til hvilken informasjon som blir gjort tilgjengelig i de ulike arkivinstitusjonene. Dette kan være alt fra kortfattede beskrivelser av arkivskapere og hva arkivene består av, til mer omfattende presentasjoner av fenomener som er omhandlet i arkivene. Det kan også bestå av å anbefale f.eks. saksområder som er relevante for ulike forskningsmiljøer eller spesielt interesserte. Ødegaard mener alle tiltak som kan stimulere publikums nysgjerrighet og interesse for arkivene er sentrale i arkivbevisstgjøring. (Ødegaard, 2001, s. 263-264).

Internett er viktig for arkivformidling, dette oppfattes ifølge Ødegaard som en ideell formidlingskanal for arkivsektoren. Internett gir mulighet for bl.a. brukerorientert formidling; spredning av store datamengder i form av gjenfinningsmidler, samlede presentasjoner av ulike typer arkivmateriale, digitale utstillinger, informasjon og arkivbevisstgjøring; effektiv søking og fremvisning; kobling av ulike medietyper; og for brukeren å bearbeide egne eksemplarer av arkivmateriale. Ødegaard mener det for arkivinstitusjoner vil kunne være aktuelt å søke alternativer til egne hjemmesider, bl.a. å benytte seg av andre eksterne nettløsninger som kan inkludere relevante digitaliserte kilder, gjenfinningsmidler, publikasjoner og annen informasjon. (Ødegaard, 2001, s. 265).

All arkivformidling må ifølge Ødegaard basere seg på en klar oppfatning av hvilken målgruppe arkivene ønsker å nå frem til. Ødegaard sikter til at det trengs mer målrettet informasjon om

spesifikke brukergrupper, hvem dette kan være vil avhenge av den enkelte arkivinstitusjons profil. Ødegaard mener det på grunn av bl.a. økonomiske ressurser vil være mye å tjene på å få andre til å gjøre formidlingsarbeid for arkivinstitusjonen, dette kan gjøres ved å benytte seg av eksisterende nettverk, eller å bygge opp et nettverk av videreformidlere. Dette kan ifølge Ødegaard også gi en mer effektiv og forbedret formidling. (Ødegaard, 2001, s. 267-268).

6. Forskningsspørsmål

Med gjennomgang av teori på området og en gjennomgang av og definisjon av begrepet arkivformidling har jeg kommet fram til følgende forskningsspørsmål:

- F1: Er det bevissthet om at arkivene er historiefortellere?
- F2: Siktes det til at det kreves særlige forutsetninger hos brukerne?
- F3: Er tilrettelagt og bearbeidet framstilling av innhold et utgangspunkt?
- F4: Tas det hensyn til hvem brukerne er, og deres ulike behov og interesser?
- F5: Er det et mål at brukere skal være selvforsynte?

Disse forskningsspørsmålene er valgt for å kunne gjøre en egen undersøkelse av brukerstudier utført av arkivdisiplinen, for å finne ut om arkivformidling er en del av disse studiene. Dette er for å besvare problemstillingen, nemlig å undersøke hvordan utviklingen i arkivdisiplinen er knyttet til brukerstudier.

7. Metode

Samfunnsvitenskapelig metode dreier seg om ulike måter for hvordan man kan gå fram for å få informasjon om den sosiale virkeligheten, om hvordan informasjonen kan analyseres, og hva den forteller oss om forhold og ulike prosesser i samfunnet. En sentral del ved empirisk forskning dreier seg om å samle inn, analysere og tolke data, viktige kjennetegn ved metode og empirisk forskning er systematikk, grundighet og åpenhet. Metodelæren dreier seg om hvordan man kan gå fram for å undersøke om antagelser er i overensstemmelse med virkeligheten eller ikke (Johannessen et al, 2016, s. 25-26).

Samfunnsforskerens forskningsfelt er mennesker som har meninger og oppfatninger om seg selv og folk rundt seg. Dette er til forskjell fra naturvitenskapene som i hovedsak forholder seg til fenomener uten språk og evne til å forstå seg selv eller omgivelsene. Slike fenomener kan ikke diskuteres med eller spørres ut. I samfunnsforskningen dreier det seg da om et mangfold av meninger og oppfatninger, disse er ikke stabile over tid, men er i konstant endring. Innenfor samfunnsvitenskapen vil forskeren være en av deltakerne i samfunnet, og vil ikke dermed kun være en tilskuer til det som studeres (Skjervheim gjengitt etter Johannessen et al.). Siden samfunnsvitenskapens studieobjekter er komplekse og består av mennesker som kommuniserer og tolker, så kreves dette et mangfold av framgangsmåter og metoder (Johannessen et al, 2016, s. 27).

Innen samfunnsvitenskapen er det vanlig å skille mellom kvalitativ og kvantitativ metode.

Kvantitativ metode består gjerne av spørreundersøkelser, her kan fenomener telles opp og kartlegges. Kvalitativ metode er i større grad ute etter å undersøke spesielle mønstre, f.eks. i hvilken mening mennesker tillegger et fenomen, kvalitativ metode er særlig egnet når man ønsker å

undersøke fenomener som man ikke kjenner godt eller som det er forsket lite på, målet vil være å forstå fenomenet på en mer fyldig måte (Johannessen et al, 2016, s. 27-28).

I den forberedende fasen til studien består av å ta stilling til undersøkelsens formål, hva skal den bidra med, hvorfor gjennomføre den, har den et bestemt mål? Et mål kan ifølge Johannessen et al. være å beskrive et fenomen og i tillegg forstå det bedre. I denne studien er det i stor grad dette som er hovedmålet, jeg vil undersøke arkivformidling i brukerstudier knyttet til arkiver. For å gjøre en passende undersøkelse som dette finnes det forskjellige forskningsdesigner å velge mellom (Johannessen et al, 2016, s. 28-29).

Samfunnsvitenskapelige studieemner handler om den sosiale virkeligheten, en virkelighet som på ulike måter dreier seg om samhandling mellom mennesker, hensikten er å få ny kunnskap om denne virkeligheten (Johannessen et al, 2016, s. 31).

Når det skal gjennomføres en undersøkelse må valg gjøres, i en tidligere fase må man ta stilling til hva som skal undersøkes og hvordan undersøkelsen skal gjennomføres, dette kalles gjerne for forskningsdesign. En forsker starter med en problemstilling og gjør vurderinger rundt hvordan det er mulig å gjennomføre undersøkelsen. I denne undersøkelsen ble det valgt et kvalitativt design, kjennetegn ved dette er fraværet av en enkelt analytisk hovedretning, man gjennomføre undersøkelsen på forskjellige måter. Den kvalitative designen som ble valgt var casesdesign, dette dreier seg om en avgrenset oppmerksomhet mot den spesielle casen og en mest mulig detaljert beskrivelse. Forskeren henter inn mye informasjon fra noen få enheter, gjerne over kortere tid. Casestudier gjennomføres ofte med kvalitative tilnærminger som bl.a. dokumenter, i denne studien er dokumenter valgt som tilnærming (Johannessen et al, 2016, s. 69, 77, 80-81).

Det er ingen fasit for hvordan studiene gjennomføres og forskeren har relativt frie hender. Ifølge Yin er målet at analysen, tolkning og rapport skal gi leseren en forståelse av tematikken som er blitt utforsket. Yin definerer tre formål med casestudier; de kan være beskrivende, forklarende eller utforskende. I dette tilfellet er casestudien i stor grad forklarende (gjengitt etter Johannessen et al, 2016, s. 81).

I kvalitativ metode er man mest opptatt av å forstå eller beskrive hvordan mennesker oppfatter verden, og mindre opptatt av årsakssammenhenger. Man bruker kvalitative metoder for å uttale seg spesifikt om sosiale mønstre innenfor et avgrenset område. Kvalitative data eksisterer ofte fordi de er samlet inn i forbindelse med en konkret undersøkelse, mens andre data eksisterer uavhengig av om det gjennomføres en undersøkelse, dette kan være gjennom skriftlige kilder som bøker eller artikler. I denne studien eksisterer dataene i hovedsak i forskningsartikler. Det fins forskjellige måter å analysere og tolke kvalitative data på, blant disse er dokumentanalyse og litteraturstudier (Johannessen et al, 2016, s. 95-96).

I denne studien ble dokumentanalyse valgt som kvalitativ analyse, dette ble valgt for å få fram viktige sammenhenger og relevant informasjon (Grønmo gjengitt etter Johannessen et al.).

Dokumenter er i dette tilfellet beretninger som ikke er generert i forbindelse med studien, men overlevert materiale fra fortiden. Dokumenter gir informasjon om et saksforhold med tanke på spesifikke lesere. Dokumenter er nyttige kilder siden det gir informasjon om forfatterne, deres virkelighetsforståelse, meninger og faktabeskrivelser som ønskes presentert. Dokumentene er av typen primærkilder, de er forskningsrapporter i form av skriftlige dokumenter. Dokumentanalyse tar da for seg levninger fra fortiden og analyseres fra mitt ståsted gjennom teoritilknytning og

begrepsbruk. Man kan velge ulike strategier for dokumentanalyse, i denne studien var semiotikk analyse og diskursanalyse aktuelle strategier. Semiotikk er studiet av tegn eller tegnsystemer, muntlig eller skriftlig språk (Johannessen et al, 2016, s. 99-100, 104).

Semiotikk er en analyse av hvordan vi uttrykker oss og hvordan man skaper mening gjennom kommunikasjon, forskeren vil da være interessert i hvordan og gjennom hvilke tegn tekster fremstiller et tema. Diskursanalyse er et sett med begreper, problemstillinger og formuleringer som ligger nedfelt i et språk og er definerende for hva som kan sies om en gitt tema. Diskursanalyse dreier seg om analyse av ytringer, utsagn og tekster og er opptatt av hvordan mennesker kategoriseres og hvordan dette påvirker handlingsmulighetene deres. Diskurs blir sett på for å være knyttet til makt hvor evnen til å definere diskursen ofte likestilles med det å definere virkeligheten. En studie av ordets betydning er derfor viktig på grunn av at virkeligheten er sosialt konstruert gjennom språket. I denne studien ble diskursanalyse valgt som strategi fordi det i disse dokumentene er avgjørende å se nærmere på begrepsbruk og hva som sier om temaet (Johannessen et al, 2016, s. 104).

For å besvare forskningsspørsmålene knyttet til formidling i brukerstudier i arkivdisiplinen skal jeg gjøre en undersøkelse av brukerstudier for å undersøke om begrepet arkivformidling er en del av brukerstudiene som er utført av arkivdisiplinen.

8. Funn og analyse

I dette kapittelet går jeg gjennom funnene og analysen av brukerstudiene, jeg gjør dette ved å analysere funnene opp mot hvert av forskningsspørsmålene.

- Yakel & Torres – Archival Intelligence

- Er det bevissthet om at arkivene er historiefortellere, og ikke beskyttere av sannhet?

Yakel et al. sier de fleste henvendelser til arkiver representerer ustrukturerte problemer, de sier dette gjelder for arkiver fordi eksistensen av bevis ofte ikke vil være kjent på forhånd, fordi tilgangssystemene er komplekse, og fordi mye av bevisene krever tolkning og vil i seg selv ofte være tvetydig. (Yakel et al, 2003, s. 69). Her viser Yakel et al. en viss forståelse om at arkivene er historiefortellere og ikke nødvendigvis beskyttere av sannhet, ved å sikte til at bevis krever tolkning og er ofte tvetydig.

- Siktes det til at det kreves særlige forutsetninger hos brukerne?

«Artifactual literacy» er ifølge Randy Bass (gjengitt i Yakel et. al., 2003) en praksis som går ut på kritikk, analyse og pedagogikk som leser tekster som om de er objekter, og objekter som om de er tekster (Yakel et al, 2003, s. 52). Yakel et al. sikter også til at «archival intelligence» er en kunnskap forskeren trenger om arkivprinsipper, praksiser, og institusjoner, noe som kan være underliggende årsaker for arkiveringsregler og prosedyrer, hvordan man utarbeider søkestrategier for å utforske forskningsspørsmål, og en forståelse for forholdet mellom primærkilder og deres surrogater (Yakel et al, 2003, s. 52). Her sikter de til at det krever visse forutsetninger hos brukerne for å kunne bruke arkiv.

I Yakel et. al. sin studie kom det fram at ekspertbrukere var bevisst på sin egen og andres kunnskap

om arkiv, denne bevisstheten er ifølge dem nødvendig for å danne et bilde av begrensninger og for å utvikle strategier for å jobbe seg rundt dem (Yakel et al, 2003, s. 67). I Yakel et. al. sine undersøkelser viste det seg at ekspertbrukere av arkiv utviklet taktikker som gjorde dem i stand til å redusere omfanget av tvetydighet og usikkerhet rundt arbeidet med primærkilder (Yakel et al, 2003, s. 69). Her ser man at studien har som utgangspunkt at brukere trenger forutsetninger for å kunne være det Yakel et al. sier er en ekspertbruker av arkiv. Det de kaller ekspertbrukere hadde ifølge studien en evne til å redusere tvetydighet og usikkerhet rundt arbeidet med primærkilder, utgangspunktet i studien var altså å finne ut hvilke kunnskaper som kreves for å benytte arkiv sett gjennom en spesifikk ide om hva arkiv er, og ikke gjennom en tilrettelagt framstilling av innhold i arkiv.

Dette kom frem i studien i at en bruker lette etter arkivmateriale på egenhånd ved å lete i tilfeldige steder av arkivet, og så fordelen ved å se gjennom forskjellige samlinger, noe som ledet til et arkiv som vedkommende ikke hadde sett for seg å være relevant. Derfor mener Yakel et al. at det å bare starte å lete i ethvert arkiv ikke bør undervurderes. Dette er en måte for forskere å etablere en viss kontroll over miljøet, og en uavhengighet fra referansearkivaren. Dette ga også forskeren tid ved å gi rom for å rekognosere arkivene gjennom sine egne termer, noe som ga vedkommende en trygg havn eller et kjent sted der letingen kunne starte fra (Yakel et al, 2003, s. 71). Her viser studien til tross for forutsetningen om kunnskapen i «archival intelligence» at brukere av arkiv kan orientere seg i, og benytte seg av arkiv på måter som ikke krever «archival intelligence» eller andre spesielle forutsetninger sett fra arkivdisiplinens side.

- Er tilrettelagt og bearbeidet framstilling av innhold et utgangspunkt?

For å komme fram til hva som utgjør «archival intelligence» utførte Yakel et. al. en undersøkelse hvor spesifikke kunnskaper og ferdigheter ble identifisert. Det som ble identifisert hadde en påvirkning over forskeres evne til å søke etter arkivdokumenter, identifisere nyttige samlinger, navigere mellom representasjoner til primærkilder og arkivdokumentene selv, og utvikle og forfølge en systematisk forskningsstrategi med primærkilder (Yakel et. al., 2003, s. 53-54). Yakel et al. sikter med dette til at det er en spesifikke kunnskaper og forutsetninger som en bruker må ha for å kunne, ifølge dem på en tilstrekkelig måte kunne søke seg fram til, identifisere samlinger, navigere, og utvikle strategier knyttet til arkivmateriale. Dette betyr også at studien ikke har hatt tilrettelagt og bearbeidet framstilling av innhold i arkiver som utgangspunkt, noe som ikke ville krevd kunnskapen i deres «archival intelligence».

Yakel et. al. sine undersøkelser viser at hvis en forsker skal bli en ekspertbruker av arkiver er grunnleggende konseptuell kunnskap og utviklingen av et generelt rammeverk for arkivstyring, representasjoner og beskrivelsespraksiser, og formulering av spørringer nødvendig (Yakel et. al., 2003, s. 54). Yakel et al. mener altså at det de mener er ekspertbrukere må ha kunnskap innen generelle rammeverk for representasjoner og beskrivelsespraksiser, å oppfordre til en slik generalisering av framstilling av arkiver, begrenser mulighetene for ulike og unike tilrettelagte og bearbeidede framstillinger av innhold i arkiver.

Det samme gjelder det Yakel et al. sier om det de kaller intellectual skills som innebærer evnen til å forstå representasjons av dokumenter, aktiviteter og prosesser. Dette er ferdigheter som blir en viktig del av utviklingen av et helhetlig rammeverk for problemløsning, Yakel et. al. sier dette er sentral dimensjon ved ekspertise. I deres prosjekt ble denne dimensjonen klar i forskernes arbeid ved evnen til å planlegge skape en forskningsstrategi for å identifisere primærkilder (Yakel et. al.,

2003, s. 54). Det å forstå slike representasjoner krever altså «archival intelligence», noe som innebærer spesielle forutsetninger og som da ikke innebærer bruken av tilrettelagte og bearbeidede fremstillinger. Bruken av tilrettelagte og bearbeidede fremstillinger ville ikke alltid måtte kreve «archival intelligence».

En viktig dimensjon ved ekspertisen til en forsker er ifølge Yakel et al. forståelsen for det representasjonsforholdet som er mellom surrogater og primærkilder. I deres undersøkelse viste det seg at nybegynnere manglet evnen til å visualisere denne koblingen (Yakel et. al., 2003, s. 75). Det å visualisere denne koblingen vil ikke være nødvendig hvis arkiver har et fokus på tilrettelagte og bearbeidede framstillinger, ved å utføre en studie fokusert på «archival intelligence» vil ikke kunne utnytte mulighetene dette gir for ulike typer brukere.

Når det gjelder implikasjoner for utdanning av brukere av arkiv så mener Yakel et al. at dette må bevege seg bortenfor å formidle kunnskap om hvert enkelt arkiv og lære bort arkivenes vokabular og dets mening når det gjelder konsepter knyttet til arkiv, dette kan være proveniens og funksjonsanalyse (Yakel et. al., 2003, s. 77). De mener altså at det ikke skal være tilrettelagte og bearbeidede fremstillinger knyttet til hvert enkelt arkiv for ulike typer brukere, men heller et fokus på en felles «archival intelligence» som gir brukere en felles kunnskap om arkivdisiplinens ide om hva arkiv er.

- Er det et mål at brukere skal være selvforsynte?

«Archival intelligence» er ifølge dem viktig å sørge for at forskere har med tanke på bruken av Internett får å få tilgang til arkivenes representasjoner av arkivmateriale, uten noen form for

tradisjonell menneskelig mediering, slik man tradisjonelt ble møtt med i arkivet (Yakel et. al., 2003, s. 54). Man kan med dette si at målet er at brukere skal være selvforsynte, men med «archival intelligence» som forutsetning.

Yakel et. al. sitt prosjekt viser at ekspertbrukere kommer til et arkiv med en klar idé om hvor de skal begynne. Til motsetning er nybegynnere ikke i stand til å gjøre slike koblinger og ankommer arkivet uten å være forberedt, de mangler både en veldefinert forskningsstrategi og tidligere kunnskap om det aktuelle arkivet (Yakel et. al., 2003, s. 73). Yakel et al. mener da at brukere skal bli selvforsynte så lenge de er ekspertbrukere som har tilegnet seg «archival intelligence», mens de også mener at uerfarne brukere uten denne kunnskapen ikke skal kunne være selvforsynte. Dette mener de altså samtidig som de ikke har som utgangspunkt at tilrettelagte og bearbeidede fremstillinger kan være nyttig for brukere.

Yakel et. al. mener at information literacy for primærkilder bør innebære en rekonseptualisering av opplæringen knyttet til arkiv for å gjøre det til en dypere og mer langsiktig prosess. Archival intelligence må altså læres over tid gjennom en kontinuerende prosess, dette gjelder både nybegynnere og erfarne brukere av arkiver (Yakel et. al., 2003, s. 77). Selv om målet til Yakel et al. måtte være at brukere skal være selvforsynte så mener de dette krever en tidskrevende og kontinuerlig opplæring før dette kan realiseres.

- Tas det hensyn til hvem brukerne er, og deres ulike behov og interesser?

Yakel et al. sier domenekunnskap er forståelsen for emnet som blir forsket på, dette kan f.eks. være historieforskning eller forskning på ledelse og administrasjon. Emnene som ble utforsket i studien

varierte fra bibliografiske henvendelser til bredere definerte forskningsspørsmål angående evolusjonen til sosiale bevegelser. I tillegg søkte deltakerne arkivdokumenter i ulike medier inkludert papir, fotografier og tegninger (Yakel et. al., 2003, s. 52-62). Utover dette sier de ikke noe om hva slags hensyn som er blitt tatt til hvem brukerne er, deres ulike behov og deres ulike interesser. Man kan si at fokuset på brukeren i denne studien er svak, mens fokuset på arkivdisiplinens ide om arkiv og forsøket på å indoktrinere brukere av arkiv i dette synet er stort.

- Duff, Yakel and Tibbo – Archival Intelligence Knowledge

Duff, Yakel og Tibbo brukte Yakel og Torres sin Archival Intelligence modell som utgangspunkt for sin studie. I denne studien ble spørsmål rundt kunnskapen som trengs for å være en referansearkivar. Studien baserer seg på intervjuer med brukere av akademiske arkiver, og brukere av offentlige arkiver, basert på funnene utviklet de en modellen de kaller Archival Reference Knowledge (ARK). I tillegg til intervjuene med brukere kontrasterte de ARK modellen med retningslinjer for arkivutdanning (Duff et al, 2013, s. 68).

- Er det bevissthet om at arkivene er historiefortellere?

Duff et al. viser til Denise Anthony sin studie der vedkommende forslo at arkivarer tilegner sin kunnskap når de prosesserer samlinger og behandler arkivmateriale, men Duff et al. sin studie viste at få deltagere i studien omtalte arkivarens kunnskap med undring. De sier; «For example, student 14 suggested that an archivist's ability to find materials is "mysterious." We do not know how archivists obtain this knowledge. Archivists may understand the functions and activities of a spe-

cific records creator, and, based on this knowledge, they are able to infer that the creator's records may contain information relevant to a research topic.» (Duff et al, 2013, s. 79). Dette kan tyde på at deltagerne i studien stusset over hva arkivarenes kunnskap om arkiv består av og hva dette har å si for tolkning og gjenfinning av arkivmateriale. Men studien baserer seg ikke på en forståelse eller utgangspunkt om at arkivarer og arkiver er historiefortellere.

Duff et al. viser til at en deltager i studien «... suggested he did not want to be led too much ...» mens en annen «... indicated that sometimes archivists direct a little too much and close off interesting lines of inquiry.» (Duff et al, 2013, s. 80). Her viser deltagerne tegn til å peke på at arkivarer har en historiefortellende påvirkning på brukere av arkiv og at dette oppleves som problematisk, men studien sikter ikke til dette og deltagerne blir ikke spurt om dette.

En deltager i studien, en professor uttrykte meninger angående partiskheten i arkiver og dens kilder, vedkommende mener at det å bedømme partiskheten til en kilde «... is not a judgment of the form of the document but a judgment of the content of the document, and that's a historian's job and not an archivist's job. The archivist's job is to tell us what the document is, not what is in it.» (Duff et al, 2013, s. 76). Her ser man tegn på at brukere av arkiv er opptatt av å problematisere partiskheten til arkiver, arkivarer og arkivmateriale, og dermed også en problematisering knyttet til arkiver og arkivarer som historiefortellere.

En annen deltager, en professor «... discussed the value of getting help from an archivist with knowledge of the provenance and history of records.», den samme deltakeren sa også at «... it helps you to problematize the sources, you know what you're using and what they represent and you can as a professional historian talk about inherent biases in the data.» (Duff et al, 2013, s. 80-81). Dette

er tegn på at brukere er bevisst på og har et ønske om å kunne problematisere kildene de finner i arkiver, men studien sikter altså ikke til at arkivene er historiefortellere. Her ser man at Duff et al. kunne gjort nyttige funn på brukere av arkiv sine problematiseringer rundt partiskheten til arkivarer.

Duff et al. sikter til at undersøkelsen fremhever at arkivarer trenger kunnskap om emner, bakgrunn for konteksten ved historie, et bredt spekter av historisk kunnskap, eller generell historisk kunnskap (Duff et al, 2013, s. 82). Forfatterne mener at arkivarer trenger forskjellige typer kunnskap om historie, men erkjenner ikke at arkivarer og arkiver selv er historiefortellere.

- Siktes det til at det kreves særlige forutsetninger hos brukerne?

I litteraturgjennomgangen til studiens artikkel peker Duff et al. på forutsetninger som kreves av brukere av arkiv. De har som utgangspunkt modellen til Yakel & Torres, kalt «Archival Intelligence» som innebærer tre typer kunnskap som kreves for å få tilgang til og bruke arkivmateriale; «domain knowledge», «artifactual literacy» og «archival intelligence» (Duff et al, 2013, s. 71-72).

- Er tilrettelagt og bearbeidet framstilling av innhold et utgangspunkt?

«Archival intelligence» sier de er en persons kunnskap om arkivprinsipper, praksiser og institusjoner, og en forståelse for forholdet mellom primærkilder og deres surrogater. De mener både arkivarer og brukere trenger en god del emnekunnskap og «artifactual literacy» for å kunne prosessere samlinger, skape verdiskapende gjenfinningsmidler og oppnå brukeres behov (Duff et al, 2013, s. 72). Her ser man at tilrettelagt og bearbeidet framstilling av arkivmateriale ikke er et

utgangspunkt for studien, Duff et al. mener derimot at brukerne selv trenger kunnskap for å tilrettelegge og bearbeide fremstillinger av innhold i arkivene.

I studien diskuterte brukere av offentlige arkiver arkivarenes kunnskap om arkivsamlingene. En deltaker mente at arkivarer bør ha, «... a good grasp of your holdings.», en annen deltaker mente, «[t]he second best thing would be knowledge of the collection . . . you know, the person has to know everything that's back there.». Duff et al. sier også at «some of the students and professors we interviewed recognized that an archivist's knowledge has limitations and that no archivist has knowledge of all documents in his or her archives.» (Duff et al, 2013, s. 79). Her ser man at studien ikke har som et utgangspunkt at det skal eller kan være tilrettelagte bearbeidede framstillinger av innhold, studien søker heller å finne ut av hvilken hjelp de trenger for å få tilgang til og kunne bruke arkivmateriale. Duff et al. ønsker å finne ut hvilke egenskaper arkivarer skal ha for å tilby brukere arkivmateriale og samlinger av disse sett fra arkivarenes syn på og kunnskap om arkiv. Dette viser også at studien ikke tar hensyn til at arkiver og arkivarer er historiefortellere, og det problematiske rundt dette sett fra brukerens side.

I studien kom det fram at deltagerne indikerte at det å snakke med arkivarer er viktig når gjenfinningsmidler og nettsider ikke er oppdatert, noen sikter også til at arkivarer kan identifisere relevant arkivmateriale som ikke er katalogisert enda. En deltaker uttalte at «... it's always easier to actually get the most update[d] information when you actually talk to someone there in person, because whatever the website says, that's what the website says.» (Duff et al, 2013, s. 80). Duff et al. sikter til kunnskapen hos arkivaren i motsetning til å ha bearbeidet framstilling av innhold som utgangspunkt for studien.

- Tas det hensyn til hvem brukerne er, og deres ulike behov og interesser?

Duff et al. mener svakheter ved deres studie ligger i at intervjuene reflekterte synet til professorer, universitetsstudenter, og brukere av offentlige arkiver, og ikke meningene til alle typer brukere av arkiv. En annen svakhet er ifølge dem at alle deltagerne i studien hadde hatt interaksjon med fysiske arkiver, og at studien ikke rekrutterte forskere som primært hadde vært i interaksjon med arkiver og arkivarer på avstand (Duff et al, 2013, s. 75).

Gjennom intervjuene i studien indikerte 16 deltakere at arkivarer noen ganger benyttet deres kunnskap historiske tidsperioder til å hjelpe til med å lokalisere og forstå arkivdokumenter, disse deltakerne var studenter, professorer, slektsforskere, generelle forskere, og offentlige ansatte (Duff et al, 2013, s. 75). Studien tok i en viss grad hensyn til hvem brukerne var gjennom valg av domenekunnskap, deres behov og interesser ved å inkludere ulike brukere med interesse for historie. Likevel kan det sies at dette hensynet var noe generelt, siden det sies lite om hva domenet er, hva det består av, hva det har å si for bruken av arkiv, hva brukere er interessert i av informasjon som finnes i arkiver, etc. Det er heller et utgangspunkt at de ulike brukerne kan ha ulike informasjonsbehov selv om de er interessert i det samme domenet, eller at det kan finnes relevant informasjon i arkiver knyttet til andre domener i forhold til deres arbeid (Duff et al, 2013, s. 75-76).

Denne mangelen kom i studien til syne ved at en deltaker forklarte at det er bra å ha muligheten til samarbeide med noen som har kunnskap på et spesifikt historisk område som revolusjonskrig, og denne tidens samfunnsморal (Duff et al, 2013, s. 76). Deltagere siktet også ulike måter arkivarer bør forstå brukere på, da siktes det bl.a. til forståelse for informasjonssøkeadferd og

referanseteknikker. En deltaker uttrykte viktigheten av å være oppdatert på brukervaner, mens en annen identifiserte behovet for å destillere behovet til forskeren. Studien viser også at deltakere foreslo at kunnskap om forskningsmetoder er essensielt for å tilby god referanse til brukere, det ble pekt på kunnskap om ulike forskningsmetoder bl.a. historiografi og andre historiske forskningsmetoder. Dette var ikke et utgangspunkt når det gjelder domenekunnskap i denne studien, noe som er visert seg å være viktig for ta hensyn til hvem brukerne er og deres ulike behov og interesser (Duff et al, 2013, s. 84).

- Er det et mål at brukere skal være selvforsynte?

Når det gjelder spørsmålet om det er et mål om at brukeren skal være selvforsynt så kom det fram at flere av studentene mente arkivarenes delte kunnskap ga dem informasjon som hjalp dem med å søke på egenhånd og arbeide mer uavhengig (Duff et al, 2013, s. 77).

Selv om de fleste studentene foreslo at informasjon relatert til archival intelligence hjalp dem med å lokalisere arkivmateriale og spare dem for tid, så var det en student som forklarte av vedkommende foretrukket å arbeide uavhengig og lære om systemet på egenhånd (Duff et al, 2013, s. 77). Her ser man at studien ikke har tatt hensyn til at brukere kan være selvforsynte, studien har hatt ideen om archival intelligence som utgangspunkt og dermed et utgangspunkt om at brukere trenger spesielle forutsetninger, noe som kan føre til at brukere som vedkommende blir holdt utenfor.

En del studenter beskrev i studien at når de tilegnet seg informasjon knyttet til «archival intelligence», så opplevde de dette som restriktivt. Duff et al. sier at «On the whole, students wanted

instruction on how to use the archival access system and information on archival rules and procedures. Still, more students seemed to appreciate information about the access systems than about the rules and procedures.» (Duff et al, 2013, s. 77). Her ser man at de fleste deltakerne vil ha informasjon om tilgangssystem fremfor «archival intelligence», noe som tyder på at de også ønsker å være selvforsynte.

9. Diskusjon og refleksjoner

I dette kapittelet diskuterer og reflekterer jeg over funnene som er gjort i denne studien på en grundigere måte opp mot teorien som gjennomgått tidligere i teksten. Dette er for å beskrive og forklare dette fenomenet nærmere og for å forstå det bedre.

I Yakel et al. sin studie sies det at de fleste henvendelser representerer ustrukturerte problemer, og nevner at tilgangssystemer er komplekse fordi bevisverdi krever tolkning og vil derfor være tvetydig. De viser med dette en visst forståelse av at arkiver er historiefortellere og ikke nødvendigvis beskyttere av sannhet. Duff et al. brukte «archival intelligence» modellen som utgangspunkt, men inkluderte flere typer brukere. Her kom det fram at brukerne stusset over hva arkivarens kunnskapen bestod av og hva dette har å si for tolkning og gjenfinning av arkivmateriale. Enkelte brukere uttrykte at de mente arkivaren hadde en historiefortellende påvirkning på dem og at dette kunne være problematisk. Til tross for dette baserer ikke deres studie seg på en forståelse av at arkiver er historiefortellere. Studien deres gjorde altså likevel funn på at brukere av arkiv problematiserer rundt partiskheten til arkiver.

Her ser man tegn på det Schwartz mener om at arkivarer bevarer og hva arkivarer gjør i arbeidet «...

is socially constructed, grounded in time and space.» (1995, s. 64). Det at «archival intelligence» modellen er brukt som utgangspunkt er problematisk med tanke på det Yeo sier om at alle definisjoner innenfor en postmodernistisk ramme er farlig. Yeo mener definisjoner blir sett på som illusoriske og noe som søker å håndheve en dogmatisk tolkning av fenomener som egentlig kan ha flere og varierende meninger (Yeo, 2007, s. 316). Fokuset på «archival intelligence» viser at det heller ikke at brukerstudiene har lyttet til Eastwood som mener de som skaper og kontrollerer arkiver blir ledet sine behov, og at de gjør dette arbeidet ut fra ideologiske formål (2017, s. 16). Brukerstudiene har ikke hatt det Cook mener som utgangspunkt, i at de ikke åpner opp for tanker om at arkivdokumentet er et slags speil som forvrenger fakta og fortidens virkeligheter, og som reflekterer narrative intensjonene til mottagelsen av publikumet like mye som det faktiske informasjonsinnholdet. «Archival intelligence» modellen vil ikke kunne åpne opp for at arkivdokumentet blir en kulturell signifikant, en mediert og stadig skiftende konstruksjon, og ikke en tom mal som fylles opp med handlinger og fakta (Cook, 2001, s. 27).

Å ikke ha en bevissthet rundt at arkiver er historiefortellere hindrer også bruken av arkiv gjennom et syn på at arkiv og dets beskrivelser reflekterer verdenssynet til den som beskriver og at beskrivelsene kan avsløre like mye om tankegangen til arkivarer som om arkivdokumentene selv (Yeo, 2017, s. 173). Ifølge Duff and Harris avgjør hver arkivar hvilken informasjon om hvilke dokumenter som skal fremheves, derfor vil arkivarer når de beskriver arkivdokumenter fremheve noen forhold og ignorere andre. Det arkivarer velger å vektlegge og hva de ignorerer er alltid subjektivt, og utfallet av disse vurderingene vil igjen påvirke hvordan brukere finner, tolker, og bruker arkivdokumenter (Duff and Harris, 2002, s. 275). Et fokus på å definere ekspertbrukere gjennom «archival intelligence» og dens snevre syn på arkiv som historieforteller vil påvirke bruken av arkiv gjennom hvem som får tilgang, hvordan arkivdokumenter tolkes, hvordan de

brukes, hvilken betydning dette får for kulturarven osv.

Yakel et al. sikter til at det kreves kunnskap hos brukeren i det de kaller «archival intelligence», dette innebærer teoretisk og praktisk kunnskap som er unik for arkivdisiplinen. Denne kunnskapen mener de er nødvendig for å utarbeide søkestrategier, og for å forstå forholdet mellom primærkilder og surrogatene deres. Det Yakel et al. mener er ekspertbruker av arkiv har denne kunnskapen, de sikter til at dette er nødvendig for å kunne redusere tvetydighet og usikkerhet under leting etter og bruken av arkivmateriale. Derfor har brukerstudien som utgangspunkt at brukere trenger forutsetninger, en kunnskap som kreves for å benytte arkiv gjennom en spesifikk ide om hva arkiv er. Duff et al. sin studie hadde også som utgangspunkt at brukere bør ha kunnskap som inngår i deres konsept «archival intelligence».

Yakel et al. gjorde undersøkelse der spesifikke kunnskaper og ferdigheter ble identifisert, dette utgjør det de kaller «archival intelligence». De fant ut at dette hadde en påvirkning på hvordan brukere søker etter arkivdokumenter, finner samlinger, navigerer mellom representasjoner og utvikling av forskningsstrategier. Dette mener de er en forutsetning for brukere av arkiv for at de ifølge dem skal kunne bruke arkiver og arkivdokumenter på det de ser på som en tilstrekkelig måte. Det å følge Yakel et al. sitt funn på det de mener er ekspertbruker kan være nyttig for brukere som har nytte av disse representasjonene av arkiver, men det vil begrense muligheter for andre brukere som har behov for tilrettelagt og bearbeidet framstilling av innhold. Et fokus på tilrettelagte og bearbeidede framstillinger vil ikke kreve «archival intelligence» og brukere som er det de mener er ekspertbrukere av arkiv. Å bruke en definisjon av ekspertbruker vil derfor hindre tilgang og bruk for andre typer brukere enn de Yakel et al. mener er rette brukere av arkiv. Yakel et al. ønsker at en generell kunnskap om arkiv skal være gjeldende for alle arkiver i motsetning til å tilrettelegge for

bruk av hvert enkelt arkiv, de vil at brukere skal følge arkivdisiplinens ide om hva arkiv er.

Duff et al. Hadde «archival intelligence» modellen som utgangspunkt og derfor ikke tilrettelagt og bearbeider framstilling for ulike brukere, men heller tilegnet kunnskap for å kunne tilrettelegge og bearbeide arkivmateriale på egenhånd. Duff et al. ville heller finne ut hvilke egenskaper arkivarer skal ha for å tilby brukere arkivmateriale gjennom arkivdisiplinens syn på hva arkiv er.

Yakel et al. Mener domenekunnskap er en viktig del av det å kunne bruke arkiv på riktig måte gjennom «archival intelligence». De sier imidlertid lite om hva dette innebærer, noe som viser at de tar lite hensyn til hvem brukerne er, deres behov og interesser i utarbeidelse av deres definisjon av ekspertbrukere og en effektiv bruk av arkiver. Brukeren som individ har i deres syn liten plass når gjelder bruk av arkiv, de vil heller fokusere på å indoktrinere brukere i deres syn på arkiv.

Duff et al. er mer reflektert over typen brukere de involverte i studien, de mener det begrensede mangfoldet av brukere er en svakhet. De mente det også det var en svakhet i at brukerne ikke hadde erfaring med fjern interaksjon med arkiver, f.eks. over internett. Studien deres tok mer hensyn til domenekunnskap, og dermed brukernes behov og interesser, men likevel var dette generelt, det sier lite om hva domenet er, hva det har å si for bruken av arkiv og hva brukere er interessert i av informasjon som kan finnes i arkivene.

Med «archival intelligence» som utgangspunkt tar man hensyn til bare noen få typer brukere, noen få behov og interesser. Et fokus på arkivprinsipper og prosedyrer vil være i strid med det f.eks. Cook (gjengitt etter Cunningham) sier om at arkivarer trenger å stoppe å være voktere av ting og heller starte å være formidlere av konsepter (2017, s. 71). Ketelaar mener arkivene nå er mer

interessert i å være aktive dokumentalister av levende og utviklende arkivdokumenter i motsetning til passive voktere og arsenaler av uforståelige relikvier (gjengitt i Cunningham, 2017, s. 73). I motsetning til dette retter brukerstudiene seg mot et arkiv som vokter ting mot uerfarne brukere uten arkivdisiplinens kunnskap om arkiv, og et arkiv uten informasjonsinnhold utenom tolkning gjennom denne disiplinære kunnskapen.

Man kan si at brukerstudiene representerer det Derrida sier om det ikke er politisk makt uten arkiver, og at den effektiv demokratisering alltid kan måles med det viktige kriteriet knyttet til deltagelse i og tilgang til arkivet, dets konstitusjon og dets tolkning (gjengitt etter Manoff, 2004, s. 9). Brukerstudiene legger opp til at arkiver har makt overfor brukere og samfunnet, der demokratisering svekkes gjennom å hindre tilgang til og deltagelse i arkivene. Brukerstudiene kan også tolkes gjennom det Foucault sier om arkiv, at de er “the system of discursivity” som etablerer muligheten for hva som kan bli sagt (Foucault gjengitt etter Manoff, 2004, s. 18). Gjennom å skape ekspertbrukere av arkiv gjennom indoktrinering av arkivdisiplinens ide om arkiv, etableres det en mulighet for hva som kan bli sagt og hva som ikke skal sies.

Brukerstudiene tar liten hensyn til behov og interesser til ulike brukere ved at retter seg mot en ide om at en type representasjoner er den rette, dette er i strid med ny tankegang om at representasjoner aldri er perfekte, at kompromisser må gjøres, og at standarder ikke er universelle, men lokaliserte produkter av bestemte samfunn. Yeo sier det argumenteres for at beskrivelser bare pålegger arkivdisiplinens egen kulturelle persepsjon overfor fenomener som aldri kan beskrives objektivt (2017, s. 173).

Brukerstudiene kan knyttes til det Yeo sier om at den postmodernistiske agendaen har påvirket

arkivteoretikere som har begynt å spørre seg om arkivarenes beslutningstaking privilegerer enkelte aspekter og reduserer andre. De spør seg om hvordan tradisjonelle tilnærminger til beskrivelse hevder verdisystemene arkivskapere og arkivinstitusjoner som kan være urepresentative for det bredere samfunn, om arkivarer bevisst eller ubevisst ekskluderer andre syn eller meninger, om arkiver kan beskrives på andre måter som imøtekommer stemme til andre (Yeo, 2017, s. 174).

Brukerstudiene er på grunn av ideen om ekspertbrukeren som en motsetning til nybegynneren ikke i tråd med den postmodernistiske agendaen, fordi de ikke er rettet mot å ta hensyn til hvem brukerne er, deres ulike behov og interesser. Brukerstudiene representerer verdisystemene til arkivskapere og arkivinstitusjoner som kan være urepresentative for det bredere samfunn, for ulike brukergrupper.

Brukerstudiene har et fokus på arkivdisiplinens beskrivelser gjennom at målet er at brukere skal ha «archival intelligence», derfor vil de føre til at beskrivelser skapt gjennom assistanse fra ulike brukere med spesialistkunnskap blir nedprioritert. Brukerstudiene retter seg mot definitive og endelige beskrivelser gjort på vegne av arkivdisiplinen, og åpner ikke opp for alternative narrativer og andre synspunkter fra f.eks. minoritetsgrupper. Brukerstudiene anerkjenner ikke at beskrivelser bør være i en betaversjon som alltid er responsiv overfor nye forståelser og videreutvikling (Yeo, 2017, s. 176-177). Brukerstudiene åpner ikke opp for at forskjellige brukergrupper kan kreve forskjellige tilnærminger til arkivet, de retter seg i hovedsak mot brukere som er tvilsomme til indekser, og utelater brukergrupper som kan være interessert i søkefunksjoner som f.eks. nybegynnere (Sexton et al. gjengitt etter Yeo).

Brukerstudiene hindrer utvikling av grensesnitt som åpnet opp for at digitale objekter kan grupperes og omgrupperes gjentatte ganger for å imøtekomme forskjellige grupperinger og forskjellige tolkninger, noe som er inspirert av postmoderne forskere som mener at enhver narrativ er bare en av

mange mulige narrativer (Yeo, 2012b, s. 66-67). Slike systemer kan føre til at digitale objekter kan strekke seg over sosiale og kulturelle grupper og profesjonelle domener, slik at kan forhold mellom arkivdokumenter som også dokumenterer andre forhold sett fra alternative synsvinkler enn arkivdisiplinen (Hurley gjengitt etter Yeo). Dermed kan brukergrupper skape egne digitale samlinger som tilfredsstillende ulike typer forskningsbehov (Yeo, 2017, s. 181). Brukerstudiene har i motsetning til denne utviklingen et fokus på tradisjonelle arkivbeskrivelser og hierarkiske sammenstillinger av arkiv som skaper hindringer for brukergrupper som har slike behov for og interesser av arkivmateriale.

Yakel et al. mener brukere vil være selvforsynte så lenge de får opplæring i «archival intelligence», da vil de kunne bruke arkiv uten tradisjonell menneskelig mediering. Dette vil da ha negative følger for nybegynnere som ikke har fått opplæring, de vil ifølge Yakel et al. ikke kunne benytte arkiv på egenhånd etter deres syn på arkiv. De mener opplæring skal være en langsiktig og kontinuerlig prosess over tid.

I Duff et al. sin studie kom det fram at flere brukere mente arkivarens kunnskap som ble delt med dem var nyttig for søking på egenhånd og gjorde dem mer selvforsynte. Det vil si at det ikke har vært et utgangspunkt at brukere skal være selvforsynte siden utgangspunktet er at de trenger å få opplæring i kunnskapen som er en del av ideen om «archival intelligence» for å benytte arkiv riktig. Selvforsyning for brukere krever altså at brukere godtar arkivdisiplinens ide om hva arkiv er, hvis ikke vil de kunne bli holdt utenfor arkivene ifølge denne tankegangen. Dette kom fram i studien gjennom brukere som uttrykte et ønske om å kunne et tilgangssystem fremfor å lære om arkivets regler og prosedyrer. Enkelte brukere i studien ønsker med andre ord å være selvforsynte, men studien utgangspunkt i «archival intelligence» kan skape hindringer for dem.

Brukerstudiene hindrer selvforsyning av arkivmateriale når det gjelder fokuset på «archival intelligence» og dens antagelse om at arkivarene er den beste meklerin. Dette hindrer en debatt om hvor nært den generiske identiteten til gjenfinningsmidler er knyttet til den profesjonelle identiteten til arkivarer (MacNeil gjengitt etter Yeo, 2017, s. 176). Denne debatten er viktig fordi man i senere tider har sett at den digitale teknologien har forenklet formidling av beskrivende informasjon. Dette har gjort at brukere kan få umiddelbar tilgang til beskrivelser, men så langt har initiativer dreid seg om intellektuelle strukturer og regler for innhold, lite har vært gjort for å identifisere gode praksiser for presentasjon av beskrivelser for ulike brukere. En slik utvikling hindrer brukerstudiene gjennom fokuset på nettopp intellektuelle strukturer og regler i «archival intelligence» (Yeo, 2017, s. 177).

Brukerstudiene hindrer utvikling ved at de velger bort et fokus på nybegynneren som ofte har problemer med forvirrende online gjenfinningsmidler. Valget av «archival intelligence» som tilnærming har konsekvenser for valgfrihet knyttet til «provenienstilgang» og «emnetilgang» (Lytle gjengitt etter Yeo). Provenienstilgang knyttes til surfing og navieringsfunksjoner i nettsider, mens emnetilgang handler om søking. Schaffner mener folk i dag forventer å finne arkiver ved å benytte de samme teknikkene de benytter for å finne annen type informasjon (2009, s. 4). Zhang mener beskrivelse med item-level metadata gir direkte tilgang til arkivdokumenter, mens opprinnelige orden er knyttet til gamle papirbaserte arkivdokumenter (2012, s. 189-190). Brukerstudiene bidrar ikke i denne utviklingen siden de fokuserer på regler og prosedyrer fra arkivdisiplinen som er rettet mot opprinnelig orden.

Denne typen tilgang er knyttet til forskjellen mellom P og CI metoden. P metoden avhenger av kunnskap om arkivskapende prosesser og funksjoner, aktivitetene som arkivskaperen i tillegg til

informasjon om ordningen av arkivenhetene (Duff & Yakel, 2017, s. 206). Dette er metoden brukerstudiene representerer gjennom «archival intelligence» tilnærmingen deres. Tilhengere av CI metoden påstår at at P metoden avhenger av arkivaren som mellomperson mot arkivdokumentene grunnet kunnskapen som trengs (Pugh, 1982, s. 38). Ifølge brukerstudiene er CI metoden forbeholdt nybegynnere og ikke nye digitale løsninger som åpner opp for flere narrativer knyttet til arkivdokumentene.

Et slikt kritisk syn på disse brukerstudiene er viktig på grunn av design og utvikling av nye tilganssystemer som matcher brukeres søkemetoder, Freeman sier i tilknytning til dette at arkivarer må bli mer «client-centered» i motsetning til «material-centered» (1984, s. 112). Brukerstudiene åpner ikke opp for bruken av CI metoden som vektlegger en «client-centered» tilnærming for utvikling av systemer. CI tilnærmingen har ifølge Malbin som mål å sørge for at brukere kan være så uavhengig som mulig (1997, s. 70-71).

10. Litteraturliste

Bearman, D. A., & Lytle, R. H. (1985). *The Power of the Principle of Provenance*. *Archivaria* 1 (21): 14–27.

Blais, G., Enns, D. (1990). *From Paper Archives to People Archives: Public Programming in the Management of Archives*. *Archivaria*, 31, s. 101-113.

Brothman, B. (1999). *Declining Derrida: Integrity, Tensegrity, and the Preservation of Archives from Deconstruction*. *Archivaria* 48: 64–88.

Coats, L. (2004). *Users of EAD Finding Aids: Who Are They and Are They Satisfied?* *Journal of Archival Organization*, Vol. 2(3), s. 25-39. doi 10.1300/J201v02n03_03

Cook, T. (2001). *Fashionable Nonsense or Professional Rebirth: Postmodernism and the Practice of Archives*. *Archivaria* 51: (s. 14–35).

Cook, T, and Schwartz, J. M. (2002). *Archives, Records, and Power: From (Postmodern) Theory to (Archival) Performance*. *Archival Science* 2 (s. 171–85).

Cunningham. (2017). *Archives as a Place*. H. MacNeil & T. Eastwood (Red.), *Currents of Archival*

Thinking, 2nd Edition (s. 53-79). ABC-CLIO, LLC, 2017.

Duff, W. M., and Harris, V. (2002). *Stories and Names: Archival Description as Narrating Records and Constructing Meanings*. *Archival Science* 2: 263–85.

Duff, W. and Johnson, C. A. (2001). *A Virtual Expression of Need: An Analysis of E-Mail Reference Questions*. *American Archivist* 21 (1): 43–60.

Duff, W., Yakel, E., and Tibbo, H. (2013). *Archival Reference Knowledge*. *The American Archivist*: Spring/Summer 2013, Vol. 76, No. 1, pp. 68-94.

<https://doi.org/10.17723/aarc.76.1.x9792xp27140285g>

Duff, W. & Yakel, E. (2017). *Archival Interaction*. H. MacNeil & T. Eastwood (Red.), *Currents of Archival Thinking*, 2nd Edition (s. 194-223). ABC-CLIO, LLC, 2017.

Eastwood, T. (2017). *A Contested Realm: The Nature of Archives and the Orientation of Archives*. H. MacNeil & T. Eastwood (Red.), *Currents of Archival Thinking*, 2nd Edition (s. 3-75). ABC-CLIO, LLC, 2017.

Ernst, W. (2015). *Stirrings in the Archives: Order from Disorder*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Evans, M. J. (2007). *Archives of the People, by the People, for the People*. *American Archivist* 70:

387–400.

Foucault, M. (2002). *Archaeology of Knowledge*. 2nd edition. Routledge, London and New York.

Freeman, E. (1984). *In the Eye of the Beholder: Archives Administration from the User's Point of View*. *The American Archivist* 47 (2): 111–23.

<https://doi.org/10.17723/aarc.47.2.a373340078502136>

Harris, V. (1997). *Claiming Less, Delivering More: A Critique of Positivist Formulations on Archives in South Africa*. *Archivaria* 44 (s. 132–41).

Harris, C. (2005). *Archives Users in the Digital Era: a review of current research trends*. *Dalhousie Journal of Interdisciplinary Management*, vol. 1, nr. 1. Hentet 05.06.19 fra

<https://ojs.library.dal.ca/djim/article/view/2005vol1Harris/36>

Hensen, S. L. (2001). *Archival Cataloging and the Internet: The Implications and Impact of EAD*. *Journal of Internet Cataloging* 4 (3–4): 75–95.

Horsman, P. (2002). *The Last Dance of the Phoenix, or the De-Discovery of the Archival Fonds*. *Archivaria* 54: 1–23.

International Council on Archives. (2000). *ISAD(G): General International Standard Archival*

Description. 2nd ed. Hentet 02.06.19 fra

https://www.ica.org/sites/default/files/CBPS_2000_Guidelines_ISAD%28G%29_Second-edition_EN.pdf

Jensen, B., & Jensen, C. S. H. (2004). *Arkivformidling - Arkiver for alle?* Hentet 11.06.19 fra http://charlotteshj.files.wordpress.com/2007/09/arkivformidling_na.pdf. (Publisert i Nordisk Arkivnyt, nr. 3, 2004)

Johannessen, A., Tufte, P. A., Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 5. utgave. Abstrakt forlag, Oslo.

Kultur- og kirkedepartementet. (2009). *St.meld. nr. 24 (2008-2009). Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv*. Hentet 16.06.19 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/f3f0e538cc704abda770db1ef2c5399b/no/pdfs/stm200820090024000dddpdfs.pdf>

MacNeil, H. (2001). *Trusting Records in a Postmodern World*. *Archivaria* 51 (s. 36–47).

Malbin, S. L. (1997). *The Reference Interview in Archival Literature*. *College and Research Libraries* 58 (1): 69–80. <https://doi.org/10.5860/crl.58.1.69>

Manoff, M. (2004). *Theories of the Archive from across the Disciplines*. *Libraries and the Academy*

4 (1): 9–25.

McKemmish, S. (2001). *Placing Records Continuum Theory and Practice*. *Archival Science* 1: 333–59.

Pugh, M. J. (1982). *The Illusion of Omniscience: Subject Access and the Reference Archivist*. *The American Archivist*, vol. 45, No. 1, s. 33-44.

Yakel, E. and Torres, D. (2003). *AI: Archival Intelligence and User Expertise*. *The American Archivist*: Spring/Summer 2003, Vol. 66, No. 1, pp. 51-78.

<https://doi.org/10.17723/aarc.66.1.q022h85pn51n5800>

Yeo, G. (2007). *Concepts of Record (1): Evidence, Information, and Persistent Representations*. *The American Archivist*, vol 70, (s. 315-343).

Yeo, G. (2012). *The Conceptual Fonds and the Physical Collection*. *Archivaria* 73: 43–80.

Yeo, G. (2012b). *Bringing Things Together: Aggregate Records in a Digital Age*. *Archivaria* 74: 43–91.

Yeo, G. (2017). *Continuing Debates about Description*. H. MacNeil & T. Eastwood (Red.), *Currents of Archival Thinking*, 2nd Edition (s. 163-192). ABC-CLIO, LLC, 2017.

Rhee, H. (2015). *Reflections on Archival User Studies*. Reference & User Services Quarterly, 54(4), 29-42. Hentet 05.06.19 fra <https://www.jstor.org/stable/refuserserq.54.4.29>

Riksrevisjonen. (2017). *Riksrevisjonens undersøkning av digitalisering av kulturarven*. Dokument 3:4 (2016–2017). Riksrevisjonen, Oslo. ISBN: 978-82-8229-378-5

Schwartz, J. M. (1995). *We make our tools and our tools make us: Lessons from Photographs for the Practice, Politics, and Poetics of Diplomats*. Archivaria 40.

Schwartz, J. M. and Cook, T. (2002). *Archives, records, and power: the making of modern memory*. Archival Science, 2 (1-2), s. 1-19.

Schaffner, J. (2009). *The Metadata Is the Interface: Better Description for Better Discovery of Archives and Special Collections, Synthesized from User Studies*. OCLC Research. Hentet 03.06.19 fra <https://www.oclc.org/content/dam/research/publications/library/2009/2009-06.pdf>

Taylor, R. (2015). *Question-Negotiation and Information Seeking in Libraries*. College & Research Libraries, 76(3), 251-267. doi:<https://doi.org/10.5860/crl.76.3.251>

Valderhaug, G. (2003). *Ut av skapet*. Bok og bibliotek nr. 6 2003. Hentet 15.06.19 fra <https://www.bokogbibliotek.no/arkiv2/tidligere-utgaver/bok-og-bibliotek-nr-6-2003/ut-av-skapet>

Valderhaug, G. (2004). *Arkiva for alle!* Bok og bibliotek nr. 1 2004. Hentet 15.06.19 fra <https://www.bokogbibliotek.no/arkiv2/tidligere-utgaver/bok-og-bibliotek-nr-1-2004/arkiva-for-alle>

Wood, S., K. Carbone, M. Cifor, A. Gilliland, and R. Punzalan. (2014). *Mobilizing Records: Re-Framing Archival Description to Support Human Rights*. *Archival Science* 14: 397–419.

Zhang, J. (2012). *Original Order in Digital Archives*. *Archivaria* 74: 167–93.

Ødegaard, Ø. (2001). *Kap. 11 Formidling*. I V. Lange, D. Mangset, & O. Ødegaard (red.) *Privatarkiver. Bevaring og tilgjengeliggjøring* (s. 257-268). Oslo: Kommuneforlaget.